Porin seudun ympäristöterveydenhuollon terveysvalvonnan valvontasuunnitelma 2027

Sisällys

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon terveysvalvonnan valvontasuunnitelma 2027 1
1. YLEISOSA 4
1.1 Johdanto 4
1.2 Valvontasuunnitelman sisältö ja rakenne 4
1.3 Terveysvalvonnan voimavarat ja tehtäväjako 5
1.4 Tietojärjestelmät 6
1.5 Koulutus 7
1.6 Tarkastustoiminta 7
1.7 Riskinarviointi 8
1.8 Valvonnan painopisteet ja projektit 8
1.9 Suunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi 9
1.10 Laadunhallinta 10
1.11 Häiriötilanteisiin varautuminen 10
1.12 Viestintä 11
1.13 Maksullisuus 12
2. ELINTARVIKEVALVONTA 12
2.1 Toiminnan suunnittelu 12
2.2 Elintarvikevalvonnan kohteet 15
2.2.1 Rekisteröitävä elintarviketoiminta 15
2.2.2 Hyväksyttävät elintarvikehuoneistot 15
2.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastuksiin käytettävä aika 16
2.4 Tarkastukset 17
2.5 Pakkokeinot ja seuraamukset 18
2.6 Näytteenotto- ja valvontaprojektit 19
2.7 Epidemiat ja terveysvaaratilanteet 20
2.8 Muu suunnitelmallinen valvonta 21
2.8.1 Yleisötilaisuudet ja liikkuvat elintarvikehuoneistot 21
2.8.2 Alkutuotanto 22
2.8.3. Vienti 23
3. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTA 25
3.1 Lainsäädäntö ja valvonnan suunnittelu 25
3.2 Valvontakohteet ja riskiarviointi 26
3.2.1 Myyntipaikkojen valvonta ja tarkastusten sisältö 28
3.2.2 Tupakointikieltojen ja rajoitusten valvonta 28
3.2.4. Tupakointitilalliset ravintolat 29
3.2.5 Yleisötilaisuudet 29
3.2.6 Asuinyhteisöjen tupakointikiellot 30

3.3 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa 30
4 TERVEYDENSUOJELU 31
4.1 Lainsäädäntö 31
4.2 Valvontakohteet 32
4.2.1 Ilmoitusvelvolliset kohteet 32
4.2.2 Hyväksyttävät kohteet 33
4.3 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytettävä aika 33
4.4 Tarkastukset 35
4.4.1 Koulujen ja oppilaitosten tarkastukset 36
4.4.2 Ensisijaiset tilat 36
4.4.3 Asunnontarkastukset 37
4.4.4 Laivatarkastukset 38
4.4.5 Talousveden valvonta 39
4.4.6 Uimarantojen valvonta 40
4.4.7 Uimahallien ja yleisten altaiden valvonta 41
4.4.8. Radonvalvonta 42
4.4.9 Suuret yleisötilaisuudet 42
4.5 Pakkokeinot 43
5. LIITTEET 43

1. YLEISOSA

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, josta säädetään terveydenhuoltolaissa. Se määritellään osaksi perusterveydenhuoltoa siten, että ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on ympäristöperäisten terveysriskien vähentämiseen, poistamiseen ja ehkäisemiseen tähtäävä toiminta.

Ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) lisäksi terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (285/2023). Em. lakien lisäksi ympäristöterveydenhuolto vastaa lääkelain (395/1987) 54a – 54d §:n mukaisesta nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnasta.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi sekä toimijoiden toimintaedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö sekä valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006) edellyttävät kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Valtakunnallinen ympäristöterveyden toimintasuunnitelma ja sen tavoitteet kuvataan seuraavissa asiakirjoissa:

- Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025–2028
- Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2025–2028 (VASU)
- Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma (EHO) 2026–2028
- Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma 2025–2028
- Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma 2025–2028.

1.2 Valvontasuunnitelman sisältö ja rakenne

Tässä Porin seudun ympäristöterveydenhuollon terveysvalvonnan valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon ympäristöterveydenhuollon valtakunnallinen yhteinen valvontaohjelma, joka sisältää keskusviranomaisten toimialakohtaiset suunnitelmat. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

sisältää yleisosan ja toimialoittain elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain suunnitelmat, joissa on kuvattu tarkastusten sisältö, valvontakohteiden tarkastustiheys, paikallinen riskinarviointi, tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika, viranomaisen toimesta tapahtuva näytteenotto sekä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Tämä valvontasuunnitelma ei sisällä eläinlääkintähuoltoa, vaan eläinlääkintähuollon suunnitelma vuosille 2026–2028 on erillinen asiakirja.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Eurajoen kunta, Harjavallan kaupunki, Nakkilan kunta, Porin kaupunki, joka toimii vastuukuntana, ja Ulvilan kaupunki. Porin kaupungin hallintosäännön mukaan elinvoima- ja ympäristölautakunnan alainen ympäristöterveysjaosto toimii elintarvikelain, lääkelain, terveydensuojelulain ja tupakkalain tarkoittamana kunnan viranomaisena. Ympäristöterveysjaosto on päätöksellään siirtänyt toimivaltaa alaisilleen viranhaltijoille.

1.3 Terveysvalvonnan voimavarat ja tehtäväjako

	Käytettävissä olevat resurssit /htv
Terveydensuojelu	5,8
Tupakka- ja lääkelainvalvonta	1,5
Elintarvikevalvonta	6,8
Avustava henkilökunta	1,0
Terveysvalvonnan johtaminen	1,6
Yhteensä	**16,7**

Terveysvalvonnassa on elintarvikevalvonnan ja terveydensuojelun tiimit, joiden lähiesihenkilöinä toimivat tiiminvetäjät. Elintarvikevalvonnan lähiesihenkilönä toimii johtava terveystarkastaja, ja tiimissä on hänen lisäkseen seitsemän viranhaltijaa. Yksikön kaksi valvontaeläinlääkäriä vastaavat eläinperäisen alkutuotannon elintarvikevalvonnasta. Terveydensuojelun lähiesihenkilönä toimii johtava terveysinsinööri, ja tiimissä on hänen lisäkseen viisi viranhaltijaa. Tiimityöskentelyllä hyödynnetään henkilöstön osaamista parhaalla mahdollisella tavalla, mahdollistetaan toimialakohtainen erikoistuminen, selkiytetään työnjohdollisia tehtäviä sekä tehostetaan valvontaa ja sen seurantaa. Ympäristöterveydenhuollon asiakirjahallinnan suunnittelusta, ohjauksesta ja neuvonnasta vastaavat yksikössä työskentelevät asiakirjahallinnan suunnittelija ja palveluasiantuntija.

Ympäristöterveydenhuollossa käytettävissä oleva henkilöstöresurssi perustuu vakituisten virkojen määrään. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon käytettävissä oleva henkilöstöresurssi on

suunnitelmallisen valvonnan toteuttamisen osalta kriittinen. Näkyvintä suunnitelmallista valvontaa ovat tarkastukset ja näytteenotto. Valvonnan resursseja varataan lisäksi

- toimijoiden ohjaukseen ja neuvontaan
- kuntalaisyhteydenottoihin
- ilmoitus- ja hakemusprosesseihin
- epäilyihin ja valituksiin perustuvaan valvontaan
- talousvesivalvonnan ja ensisijaisten kiinteistöjen riskienhallintaan
- suunnitelmalliseen häiriötilanteisiin varautumiseen
- viestintään
- henkilöstön kouluttautumiseen ja perehdyttämiseen
- laatutyöhön ja
- toiminnan suunnitteluun ja arvioimiseen toiminnan kehittämiseksi

Terveysvalvonnassa on vuosittain tarjottu harjoittelumahdollisuutta opiskelijoille, joilla ei ole vielä viralliseen valvontaan tarvittavaa pätevyyttä. Toiminnassa varaudutaan myös heidän perehdyttämiseensä valvontatoimintaan ja opinnäytetöiden ohjaamiseen.

1.4 Tietojärjestelmät

Terveysvalvonnassa on käytössä Ruokaviraston ylläpitämä tiedonhallintajärjestelmä Vati. Järjestelmään kirjataan terveysvalvonnan kohdetiedot ja valvontatapahtumat. Järjestelmän rekisteriseloste on Ruokaviraston verkkosivuilla.

Terveysvalvonnassa on käytössä Porin kaupungin sähköinen asiakirjahallintajärjestelmä, joka sisältää sähköisen arkiston, sekä sähköisen ja manuaalisen asiakasrekisterin. Näitä aineistoja koskeva rekisteriseloste on Porin kaupungin verkkosivuilla.

Terveysvalvonnassa käytetään lisäksi valtakunnallisia viranomaistietojärjestelmiä

- Fimean myyntiluparekisteri
- Ruokaviraston sähköinen ilmoituspalvelu ilppa
- Ruokamyrkytysepidemiarekisteri RYMY
- Tupakkarekisteri Turre

1.5 Koulutus

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan hyvä koulutustavoite olisi peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden.

Elinvoima- ja ympäristölautakunta hyväksyy vuosittain laadittavan henkilöstön koulutussuunnitelman, jossa huomioidaan henkilöstön osaaminen ja ammatilliset kehittämistarpeet. Tavoitteena on, että jokainen viranhaltija käyttää kouluttautumiseen kahdeksaa työpäivää vastaavan työajan kouluttautumiseen. Koulutuksiksi luetaan ammatillisen kouluttautumisen lisäksi yleinen kouluttautuminen kuten ensiapu-, ohjelmisto- ja työhyvinvointikoulutukset.

1.6 Tarkastustoiminta

Tarkastukset ja näytteenotto ovat oleellinen osa selvitettäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastustilanteet ovat myös hyvä tilaisuus toiminnanharjoittajille saada viranomaisilta neuvontaa ja ohjausta. Tarkastukseen valmistautuminen sisältää tarkastettavien asioiden suunnittelun ennakkoon siltä osin kuin se on mahdollista, koska tarkastuksella voi tulla esiin asioita, joihin ei ole etukäteen varauduttu. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan, asiakirjoihin, tuotteisiin ja toimintatapoihin. Yksittäinen tarkastus voi käsittää koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen.

Tarkastuksen sisältö määräytyy sen mukaan, millaiseen kohteeseen ja minkä lainsäädännön perusteella se tehdään. Joihinkin kohteisiin on tarkoituksenmukaista tehdä tarkastus samanaikaisesti useamman lain perusteella. Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus, joka annetaan tiedoksi tarkastustoiminnan kohteelle.

Tarkastus voi olla joko ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyyn liittyvä tarkastus, perustarkastus, uusintatarkastus tai epäilyyn perustuva tarkastus. Suunnitelmallisia tarkastuksia ovat perustarkastus sekä sen seurauksena mahdollisesti tehtävä uusintatarkastus. Tarkastus voidaan toteuttaa myös asiakirjatarkastuksena.

Suunnitelmassa tarkastustiheydet määräytyvät toimiala- ja toimintakohtaisesti kohdetaulukkojen mukaisesti. Riskinarvioinnit perustuvat keskusviranomaisten suosituksiin, ja niistä voidaan poiketa perustellusta syystä esimerkiksi paikalliseen riskinarviointiin perustuen. Valvontasuunnitelmaan kirjattu tarkastustiheys ilmaisee, kuinka monta perustarkastusta kohteeseen on vuoden aikana suunniteltu

tehtäväksi. Jos tarkastuksella havaitaan sellaisia epäkohtia, joiden korjaamiseksi on annettava kehotus tai määräys ja näihin liittyen määräaika, suoritetaan uusintatarkastus määräajan umpeuduttua. Uusintatarkastus on suunnitelmaan sisältyvä maksullinen tarkastus eikä se korvaa vuoden aikana mahdollisesti suunniteltuja perustarkastuksia.

1.7 Riskinarviointi

Terveysvalvonnassa on kyse kahdenlaisesta riskinarvioinnista. Valvontaviranomaisen toiminta tähtää siihen, että valvottavilla kohteilla on toimiva riskien hallintajärjestelmä siten, että toiminnasta tai tuotteista ei aiheudu riskiä kuluttajien, muiden käyttäjien tai lähialueen väestön terveydelle tai hyvinvoinnille. Riskit voivat olla mikrobiologisia, kemiallisia tai fysikaalisia tekijöitä. Suunnitelmallinen valvonta perustuu jatkuvaan riskien arviointiin. Riskin suuruuteen vaikuttavat toiminnan laajuus ja luonne, vaaralle altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys.

1.8 Valvonnan painopisteet ja projektit

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelmakauden 2025–2028 teemana ovat vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Valvontakauden teemoihin liittyvät tavoitteet ovat tietoperusteinen valvonta, osaaminen ja varautuminen. Porin terveysvalvonnassa näihin tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä ovat:

1. Tietoperusteinen valvonta
   - valvonnan suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään Vati-järjestelmää
   - valvonnan suunnittelussa huomioidaan riskiperusteisuus
   - pyritään lisäämään valvonnan vaikuttavuutta muun muassa kohdentamalla valvontaa riskiperusteisesti
   - valvonnan toteutus ja seuranta laatujärjestelmän mukaisesti
2. Osaaminen
   - huolehditaan riittävästä perehdyttämisestä
   - varmistetaan viranomaisen osaaminen ja sen ylläpito henkilöstön osaaminen huomioiden
3. Varautuminen
   - varautumissuunnitelman jalkauttaminen
   - häiriötilanteiden harjoittelu

Porin terveysvalvonnassa toteutetaan soveltuvin osin valtakunnallisten valvontaohjelmien painopisteitä ja projekteja, jotka kirjattu toimialakohtaisiin suunnitelmiin. Terveysvalvonta osallistuu valtakunnallisiin valvontaprojekteihin mahdollisuuksien mukaan.

Vuoden 2027 aikana terveydensuojelussa toteutetaan hanke, jossa selvitetään pienen talousvesiasetuksen (401/2001) mukaisia kohteita. Hankkeen myötä talousvesivalvontaa

yhdenmukaistetaan Porin seudun ympäristöterveydenhuollon valvonta-alueella. Hankkeen yhteydessä selvitetään vesilaitosten ja valvonnassa olevien huoneistojen kaivojen vedenlaatua, tehdään kohdekohtainen riskinarviointi, tarkastetaan varautumiseen liittyviä asioita ja pyydetään uusista kohteista terveydensuojelulain 13 §:n mukainen ilmoitus toiminnasta. Hankkeesta hyötyvät vesilaitokset ja huoneistot, sekä heidän asiakkaansa. Hankkeesta hyötyy myös terveydensuojeluviranomainen, jonka on jatkossa helpompi kohdentaa talousvesivalvontaa riskiperusteisesti.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollossa on toteutettu vuosien 2024–2026 ajan tupakointikieltojen valvontaprojektia, jota jatketaan vielä vuoden 2027 ajan. Projektin tavoitteena on vahvistaa ihmisten tietämystä tupakointikielloista sekä projektiluontoisesti kartoittaa kieltojen noudattamista. Tupakointi mukaan lukien sähkösavukkeen käyttö on kielletty rakennuksen, kulkuneuvon tai muun vastaavan paikan sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai työntekijöiden käytettävissä tai elinkeinotoiminnassa tuotettujen tai julkisten palvelujen tarjoamista varten asiakkaiden käytettävissä. Lisäksi kielto koskee ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksia ja katsomoja sekä muita tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitettuja tiloja, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Tupakointi on kielletty myös päiväkotien, esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa sekä leikkikentillä, joista pitää laatia kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusasiakirja. Lisäksi savuttomien nikotiini- ja tupakkatuotteiden käyttäminen (esimerkiksi nuuska, nikotiinipussi) on kiellettyä edellä mainituilla alueilla. Edelleen tupakointi sekä nikotiini- ja tupakkatuotteiden käyttö on kielletty lastensuojelulain ja mielenterveyslain perusteella hoitoa antavien laitosten ulkoalueilla, jotka on tarkoitettu alle 18-vuotiaille, sekä yleisellä uimarannalla toukokuun alusta syyskuun loppuun. Tupakoida ei myöskään saa yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisällä, kun siellä oleskelee alle 15-vuotias. Kielto ei koske kulkuneuvossa olevaa asuintilaa.

Elintarvikkeita koskevana valvontaprojektina tutkitaan vuonna 2027 gluteenittomina markkinoitavien elintarvikkeiden lainmukaisuutta.

1.9 Suunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan reaaliaikaisesti Vati-tiedonhallintajärjestelmästä. Suunnitelman toteutuminen käsitellään vuosittain toiminnasta vastaavassa luottamuselimessä (ympäristöterveysjaosto) ja raportoidaan Vyha-järjestelmään. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

1.10 Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää valvonnan olevan suunnitelmallista, laadukasta, tehokasta ja oikeudenmukaisesti kohdennettua. Valvonnan tulee myös olla hyvän hallinnon mukaista ja sille tulee varata riittävät voimavarat. Elintarvikelain mukaan kunnan elintarvikeviranomaisen tulee laatia toimintaansa sopiva laatujärjestelmä.

Porin seudun terveysvalvonnassa on käytössä LaatuNet-laadunhallintajärjestelmä. LaatuNet on ympäristöterveydenhuollon yhteinen, valtakunnallinen selainpohjainen järjestelmä, joka pohjautuu ISO 9001 -standardiin ja terveydenhuollon SHQS-laatujärjestelmään. LaatuNet sisältää digitaalisen laatujärjestelmäalustan, sisäiset ja ulkoiset auditoinnit, poikkeama- ja reklamaatiohallinnan, toiminnan tavoitteet ja mittareiden seurannan sekä laadunhallintaan liittyvän ohjauksen ja neuvonnan. Laadunhallinnan työkalujen avulla on tarkoitus havaita ja korjata epäkohtia toiminnassa.

Laadunhallinnan tukemiseksi on perustettu laatutiimi, joka vastaa terveysvalvonnan laadunhallinnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Laatutiimi asettaa laadunhallinnan tavoitteet, tekee laadunhallinnan vuosisuunnitelman, järjestää sisäiset ja tilaa ulkoiset auditoinnit, käsittelee toiminnassa havaitut poikkeamat sekä seuraa indikaattorituloksia. Sisäiset ja ulkoiset auditoinnit tehdään vuosittain laadittavan auditointisuunnitelman mukaisesti. Auditointien tuloksia tarkastellaan johdon katselmuksissa ja poikkeamia havaittaessa toimintaa muutetaan jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti.

Terveysvalvonnan laatujärjestelmä sisältää laatukäsikirjan sekä toimintaohjeet, joita päivitetään tarvittaessa. Laatutyön jalkauttamista edistetään pitämällä laatupäiviä. Keskusvirastojen arviointi- ja ohjauskäynneillä saatu palaute ja kehitys- ja korjausehdotukset sekä asiakkailta saadut palautteet huomioidaan terveysvalvonnan toimintaa kehitettäessä.

1.11 Häiriötilanteisiin varautuminen

Ympäristöterveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ennakolta varauduttava häiriötilanteisiin, tilanteiden aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi, selvittämiseksi ja poistamiseksi. Ympäristöterveyshuolto varautuu häiriötilanteisiin oman varautumissuunnittelun lisäksi järjestämällä henkilöstölleen vuosittain häiriötilanneharjoituksia ja osallistumalla yhteistyöviranomaisten järjestämiin häiriötilanneharjoituksiin.

Todennäköisiä, mahdollisesti useita kertoja vuodessa esiintyviä normaaliolojen häiriötilanteita ovat epäilyt ruokamyrkytyksistä ja elintarvikkeen tai veden välityksellä leviävistä infektioista. Häiriötilanteissa

terveysvalvonnalla on sopimukseen perustuen käytössä KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriopalvelut myös virka-ajan ulkopuolella.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollolla on varautumissuunnitelma. Suunnitelmassa huomioidaan sekä valmiuslain että normaaliolojen poikkeustilanteet. Lisäksi suunnitelma on sovitettu yhteen soveltuvin osin valvonta-alueen talousvettä toimittavien laitosten sekä kuntien ja kaupunkien varautumissuunnitelmien kanssa.

Varautumissuunnitelmassa käsitellään laajasti ympäristöterveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja häiriötilanteissa toimimista. Varautumissuunnitelmassa huomioituja ympäristöterveydenhuoltoa koskevia häiriötilanteita ovat esimerkiksi talousvesi, elintarvike- ja uimavesivälitteiset epidemiat, eläinlääkinnän häiriötilanteet ja säteilyvaaratilanteet. Varautumissuunnitelma sisältää ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteisiin varautumista sisältävän yleisen osan lisäksi mm. toimintaohjekortteja, yhteystietoluetteloita ja tiedotemallipohjia. Häiriötilanneviestintää on käsitelty lisäksi erillisessä kriisiviestintäsuunnitelmassa. Varautumista käsitteleviä suunnitelmia päivitetään vuosittain ja tarvittaessa esimerkiksi häiriötilanteista saatujen kokemusten pohjalta.

Varautumissuunnitelman ylläpidosta ja muusta varautumiseen liittyvästä valmistelusta vastaa terveysvalvonnan sisäinen varautumistiimi. Varautumistiimin tehtäviin sisältyy suunnitelmalliset henkilöstön koulutukset sekä varautumiseen ja häiriötilanteisiin liittyvien ohjeiden päivittäminen.

1.12 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on varmistaa kansalaisten turvallisuus kaikissa tilanteissa ja auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa. Viranomaisilta odotetaan joustavaa, nopeaa, oikea-aikaista ja asiantuntevaa viestintää. Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu ja tiedottaminen. Valvonnan tuloksien julkaiseminen lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja samalla ympäristöterveydenhuollon tunnettavuus lisääntyy. Viestintää on myös viranomaisyhteistyö ja sidosryhmätoiminta. Terveysvalvonta tekee yhteistyötä mm. rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaisten, poliisin, pelastuslaitoksen, sosiaaliviranomaisen ja veroviranomaisen kanssa. Toimintaa tehdään näkyväksi myös järjestämällä asiakkaille koulutustilaisuuksia ja osallistumalla tapahtumiin.

Viestinnässä noudatetaan soveltuvin osin Porin kaupungin brändi- ja viestintäohjeita. Viestintä koostuu sisäisestä-, ulkoisesta- ja kriisiviestinnästä ja nämä kaikki osa-alueet kuuluvat ympäristöterveydenhuollon yksiköissä jokaiselle. Viranomaisen viestinnässä pyritään selkeään ja ymmärrettävään kielenkäyttöön ja käytetään huoliteltua yleiskieltä. Viestinnän laatua edistetään

koulutuksilla ja sovituilla, dokumentoiduilla toimintatavoilla. Neuvontaa annetaan puhelimitse ja sähköpostilla, tarvittaessa sovitaan henkilökohtaisia tapaamisia asiakkaiden kanssa.

Erityisesti häiriö- ja terveysvaaratilanteissa kriisiviestinnän osaaminen on poikkeuksellisen merkittävässä roolissa tilanteen menestyksekkään hoidon kannalta. Vastuu kriisiviestinnästä kuuluu ympäristö- ja terveysvalvontayksikön päällikölle.

Terveysvalvonnalla on käytössään Facebook-tili (Porin seudun terveysvalvonta), jonka kautta tiedotetaan ajankohtaisista aiheista.

1.13 Maksullisuus

Ympäristöterveydenhuollon laeissa säädetään, että kunnan valvontaviranomaisen tulee periä toiminnanharjoittajalta maksu muun muassa ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä sekä valvontasuunnitelmaan sisältyvästä tarkastuksesta. Poikkeuksena on tupakkalain valvonta, jossa vuosittainen valvontamaksu kattaa kaiken valvonnan. Kaikista tässä valvontasuunnitelmassa määritellyistä toimenpiteistä peritään Porin seudun ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen (ympäristöterveysjaosto) hyväksymän taksan mukaiset maksut.

Elintarvike- ja terveydensuojelulaissa säädetään vuosittain perittävästä suunnitelmallisen valvonnan perusmaksusta. Taksan mukaisten maksujen lisäksi peritään veroluonteinen valvonnan perusmaksu, ja se peritään maksuvelvollisiksi määritellyiltä toimipaikoilta vuosittain.

2. ELINTARVIKEVALVONTA

2.1 Toiminnan suunnittelu

Elintarvikelain (297/2021) 39 § velvoittaa kunnan elintarvikevalvontaviranomaista laatimaan elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman. Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteena on ehkäistä vaaroja ihmisen terveydelle ja suojata kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Toimintaa suunniteltaessa on huomioitu virallista valvontaa koskevan asetuksen EU (2017/625) 9 artiklan ja 12 artiklan vaatimukset ja menettelyt, sekä ohjaavana Ruokaviraston ohje 6000/04.02.00.01/2020/1 valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Virallista valvontaa toteutetaan säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä. Viranomaistoiminnassa noudatetaan yleisesti hyvän hallinnon

perusteita (hallintolaki 434/2003), jotta asiakkaiden oikeusturva toteutuu. Elintarvikevalvonnan yhdenmukaisuuteen ohjaava laatujärjestelmä sisältää toimintaohjeet valvonnan eri toimintaprosesseille ja tiedonhallinnalle. Valvonnan yhdenmukaisuuden toteutumista seurataan sisäisillä auditoinneilla. Esihenkilö seuraa valvonnan toteutumista vuoden aikana ja varmistaa henkilöstön riittävän perehdytyksen elintarvikevalvonnan tehtäviin.

Vuonna 2027 Porin seudun elintarvikevalvonnan tehtävistä vastaa kahdeksan viranhaltijaa sekä alkutuotannon hygieniatarkastusten osalta valvontaeläinlääkärit. Suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävissä oleva osuus elintarvikevalvonnan henkilöresursseista on noin 65 %.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma on laadittu riskiperusteisesti. Suunnitelma perustuu valvontatietojen rekisterin (Vati) kohteiden toimintatietojen perusteella päivittyvään riskiluokitukseen. Valvontatietojen oikeellisuus varmistetaan tarkistamalla ja päivittämällä tietoja säännöllisen valvonnan tai esimerkiksi yhteydenottojen yhteydessä. Tietojen oikeellisuuden ja tietosuojan varmistaminen on yksi ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelmakauden 2025–2028 teemoista.

Elintarvikevalvonnan henkilöstön osaaminen tehtävässään varmistetaan henkilökohtaisella perehdytyksellä ja suunnitelmallisilla koulutuksilla. Elintarvikevalvonnan henkilöstöä osallistuu aktiivisesti yksikön varautumistiimin toimintaan ja yhteisiin häiriötilanneharjoituksiin, millä varmistetaan, että vastuiden ja tehtävien priorisointi on sujuvaa myös häiriötilanteissa kaikilla terveysvalvonnan osa-alueilla. Henkilöstö on saanut lisäkoulutusta hallinnollisiin tehtäviin esimerkiksi hallinnollisissa pakkokeinoprosesseissa, sekä viestinnässä (asiakaspalvelukoulutus), mitä jatketaan edelleen valvontatoiminnan laadun varmistamiseksi. Ydinosaamista (lainsäädäntö ja valvontatyö) ylläpidetään kertaamalla toimintalinjauksia ja käytännön toimintaohjeita säännöllisesti. Elintarvikevalvojille järjestettävien koulutusten lisäksi henkilöstö osallistuu säännöllisesti Ruokaviraston järjestämien kansallisten valvontaverkostojen koulutustilaisuuksiin. Näitä ovat esimerkiksi alkutuotannon, elintarviketietojen ja koostumuksen, rikollisuuden torjunnan ja elintarvikekontaktimateriaalien valvonnan verkostot. Verkostoista saatu ajantasainen tieto jaetaan ja hyödynnetään valvontatyössä, millä tavoitellaan yhdenmukaista valvontaa sekä mahdollistetaan erikoistuminen eri valvonnan osa-alueille. Valvontavuosina 2026–2028 kiinnitetään huomiota elintarviketietojen ja koostumuksen valvontaosaamiseen ja hyödynnetään valvonnassa Ruokaviraston ohjausta. Kuluvalla valvontakaudella lisätään myös vertaisyhteydenpitoa muiden Satakunnan valvontayksiköiden kanssa. Lisäksi suunnitelmissa on tavoittaa toiminnanharjoittajia ja alan opiskelijoita koulutuksilla ja uutiskirjeellä ajankohtaisissa elintarviketeemoissa.

Valvonnassa huomioidaan Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) painopisteineen. Vuosina 2027–2028 tavoitteena on lisätä elintarvikealan toimijoiden ja valvojien

HACCP-osaamista, mikä yksikkötasolla varmistetaan kaikkien valvojien osallistumisella koulutuksiin. Edelleen valvonnassa varaudutaan petoksellisen toiminnan torjuntaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Porin valvonta-alueella valvontaa kohdennetaan valvontakautena 2025–2028 elintarvikkeiden tarjoilu- ja valmistuskohteisiin sekä sellaisiin myyntipaikkoihin, joissa on eläinperäisten elintarvikkeiden palvelumyyntiä. Valvonnan kohdentaminen perustuu viime vuosien tarkastushavaintoihin, elintarvikekohteiden omavalvontanäytteiden tuloksiin sekä lisääntyviin ruokamyrkytysepäilyilmoituksiin. Tarkastuksia kohdennetaan osa-alueisiin, joissa lainsäädännön toteutumisessa on ollut eniten puutteita. Näitä Oiva-arviointiohjeiden kohtia ovat elintarvikkeiden lämpötilahallinta, tuotanto- ja käsittelyhygienia, henkilökunnan toiminta ja koulutus sekä elintarvikkeista annettavat tiedot. Nimisuojattujen elintarvikkeiden (esimerkiksi feta) osalta valvotaan, että tuotenimen käyttö asiakkaille annetuissa elintarviketiedoissa on perusteltua.

Vuosina 2026–2028 toiminnan tavoitteena on valvonnan tehokkuuden, vaikuttavuuden ja kattavuuden varmistaminen.

1) tarkastussuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti ja tehdään korjaavat tarkistukset suunnitelman toteutumiseksi (PDCA) kuluvan vuoden aikana
2) varmistetaan valvontatyön vaikuttavuus ja tuloksellisuus, jonka mittareita ovat:
   A. toimintaansa parantaneiden toimijoiden määrä (tavoite: lisääntyy valvonnan vaikuttavuuden tuloksena)
   B. valitusten/ruokamyrkytysepäilyjen ja epidemioiden määrä (tavoite: vähentyy valvonnan vaikuttavuuden tuloksena)
3) varmistetaan, että uusien elintarvikekohteiden ensimmäiset tarkastukset toteutuvat määräajassa
4) varmistetaan, että annettujen määräaikojen jälkeen tehtävät uusintatarkastukset toteutuvat määräajassa
5) edistetään valvonnan yhteneväisyyttä sisäisellä seurannalla (sisäiset auditoinnit, paritarkastukset ja esihenkilön osallistuminen tarkastuksille sekä painopistevalvonnan toteutumisen seuranta).

Valvontatoiminnan ytimessä on toimijoiden omavalvonnan tukeminen, mikä varmistetaan riskiperusteisella valvonnalla huomioiden

- aloittavien elintarvikekohteiden oikea-aikainen valvonta ja neuvonta,
- tarkastukset valvontakohteissa, joiden viimeisimmästä tarkastuksista on yli kolme vuotta ja
- vuosikohtainen valvonnan tarkastussuunnitelma.

Vuosina 2026–2027 tavoitteena on saada tarjoilukeittiöiden, kuljetustoiminnan ja alkutuotannon kohteiden valvonnan valvontakäynnit toteutettua siten, että vaatimus säännöllisestä valvonnasta toteutuu. Yksikkö tulee laatimaan sisäisen ohjeistuksen ensimmäisellä tarkastuksella valvottavien asiakohtien ja annettavan ohjeistuksen osalta yhdenmukaisen valvonnan varmistamiseksi. Ennaltaehkäisevän valvontatyön ja valvontatoiminnan näkyvyyttä pidetään yllä valvontakaudella osallistamalla elintarvikealan toimijoita elintarvikeketjun osana (koulutustilaisuuksien järjestäminen ja palautteen pyytäminen valvontatoiminnasta toiminnan kehittämiseksi). Lisäämällä tavoitteellisesti

yhteistyötä oppilaitosten ja yritysneuvonnan kanssa kohdistetaan neuvontaa elintarvikealan uusille toimijoille ja lisätään tietoa elintarviketurvallisuudesta. Vuosina 2027-2028 valvonnan yhteydessä selvitetään myös elintarvikehuoneistojen varautumista esimerkiksi lämpötilojen hallinnan osalta.

2.2 Elintarvikevalvonnan kohteet

2.2.1 Rekisteröitävä elintarviketoiminta

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarviketoiminnasta 10 §:ssä säädetylle viranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista (rekisteröitävä elintarviketoiminta). Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää sille asetetut vaatimukset. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista valvottavaa huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot, kotona sijaitsevat elintarvikehuoneistot). Toimijan vaihtuessa siten, että Y-tunnus muuttuu, tulee huoneistosta uusi elintarvikevalvonnan kohde, josta toimija tekee elintarvikelain 10 §:n mukaisen ilmoituksen. Ilmoitusten tekemiseen on Ruokaviraston Ilppa-järjestelmä. Elintarvikevalvontaviranomainen ilmoittaa toimijalle tietojen tallennuksesta valvontatietojen järjestelmään sähköisesti.

Porin seudun elintarvikevalvonnan piirissä olevien tarjoilu- ja myyntipaikkojen toiminnassa tapahtuu usein muutoksia. Ilmoitusten käsittelyyn ja toiminnan selvittelyyn käytetään vuositasolla noin 70 htp. Rekisteröityjä elintarviketoimipaikkoja on valvontarekisterissä noin 830 kohdetta, joista yli 90 % on myynti- ja tarjoilupaikkoja.

2.2.2 Hyväksyttävät elintarvikehuoneistot

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hyväksyttävät huoneistot tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee huoneiston hyväksymisestä päätöksen, jossa kuvataan kaikki huoneiston hyväksytyt toiminnot. Päätös tehdään 60 vrk kuluessa asian vireille tulosta, mikäli hakemus ei vaadi täydentämistä hakijan toimesta. Tieto päätöksestä annetaan tiedoksi Ruokavirastolle, joka antaa laitokselle hyväksymisnumeron ja pitää listaa laitosten hyväksytyistä toiminnoista.

Hyväksyttäviä elintarvikehuoneistoja valvotaan noudattaen Ruokaviraston kullekin toiminnalle asettamia tarkastustiheyksiä, kuitenkin huomioiden toiminnan mahdollinen kausiluontoisuus ja arviointitulokset. Jokaiseen huoneistoon tehdään vähintään yksi valvontakäynti vuodessa, ja mikäli toimintaa ei

huoneistossa vuoden aikana ole, huolehditaan siitä, että toimija tekee joko ilmoituksen väliaikaisesta toiminnan keskeyttämisestä tai toiminnan lopettamisesta.

Valvonnan osalta pidetään kirjaa siitä, että kaikki Oiva-arviointirivit tulevat käytyä läpi kohteessa vähintään kolmen vuoden kuluessa. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella toimii yksi suuri kala-alan laitos sekä muutamia pienempiä, meijeri sekä kaksi munanpakkaamoa. Pienten kala-alan laitosten toiminta keskittyy loppuvuoteen.

2.2.3 Elintarvikekontaktimateriaalitoiminta

Elintarvikekontaktimateriaalilla tarkoitetaan materiaaleja ja tarvikkeita, jotka on tarkoitettu suoraan tai välillisesti joutumaan kosketukseen elintarvikkeen kanssa. Kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimipaikan sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle (Elintarvikelaki 13 §).

Kontaktimateriaalien vaatimustenmukaisuuden toteutumista valvotaan tarkastamalla toimijan prosesseja, omavalvontaa sekä vaatimustenmukaisuutta osoittavia asiakirjoja. Porin seudun elintarvikevalvonnan alueella on 13 valvonnassa olevaa kontaktimateriaalitoimijaa, joista viisi on kontaktimateriaalien valmistajia tai jatkojalostajia.

2.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastuksiin käytettävä aika

Valvontakohteiden riskiluokitus määräytyy toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Säännöllisen valvonnan tarkastuksista on laadittu kohde- ja toimintakohtainen tarkastussuunnitelma. Suunnitelmassa on esitetty Ruokaviraston ohjeen 1028/04.02.00.01/2022 (Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen) mukainen riskinarviointi sekä riskinarvioinnin perusteella suositeltu tarkastustiheys, tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika sekä tämän perusteella suunnitellut tarkastukset vuodelle 2027.

Ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyn yhteydessä uusi valvontakohde rekisteröidään ja se tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ensimmäinen tarkastus tehdään toiminnan laadusta ja laajuudesta riippuen viimeistään kolmen kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta, ellei kyseessä ole ruoka-aputoiminta, joka tarkastetaan 6 kuukauden kuluessa. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen tarkistettu kohteen riskiluokka määrittelee tarkastustiheyden ja seuraavan tarkastusajankohdan. Ensimmäinen tarkastus ja riskiluokitukseen perustuvalla tiheydellä seuraavat tarkastukset ovat maksullisia. Jos valvontakäynnillä todetaan, että toiminta ei kuulu säännölliseen valvontaan esimerkiksi vähäriskisyyden vuoksi, kohde siirretään tarvittaessa valvottavaksi (0-riskin kohteet).

Tarkastustavoitteet noudattavat Ruokaviraston määrittelemää kohteiden riskiluokitusta. Rekisteröityjen elintarviketoimintojen valvonnassa priorisoidaan korkeamman riskiluokan valvontakohteet (laaja elintarvikkeiden tuotantomäärä, valmistus riskiryhmille, yksi tai useampi tarkastus vuodessa), jonka jälkeen edetään matalamman riskiluokan kohteiden valvontaan. Uusien kohteiden tarkastukset nostetaan suunnitelmalliseen valvontaan toiminnan aloituspäivän mukaan. Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan kuukausittain ja raportoidaan neljännesvuosittain Vatista yksikön päällikölle. Tavoitteiden toteutumista seurataan myös laatujärjestelmä LaatuNetin valtakunnallisten mittarien avulla verraten suoritteita valtakunnalliseen tasoon. Porin seudun elintarvikevalvonnan suoritteet (tarkastukset, ilmoituskäsittelyt) vastaavat valtakunnallisella tasolla isompien kaupunkien valvontatoimintaa, johtuen tarjoilupaikkojen suuresta määrästä. Valvontakauden tavoitteena on ohjata valvonnan resursseja kattamaan tehokkaammin elintarvikevalvonnan kenttää ja pitää yllä valvontakäyntien määrän nousevaa trendiä.

2.4 Tarkastukset

Tarkastustoiminta on määritelty yleisesti tämän suunnitelman kohdassa 1.6. Ensisijainen vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta ja määräystenmukaisuudesta on elintarvikealan toimijalla. Elintarvikevalvonnan tarkastukset kohdistuvat valvottavaan elintarviketoimintaan ja perustuvat elintarvikelainsäädäntöön sekä siihen pohjautuviin Ruokaviraston ohjeisiin. Elintarvikevalvonnan suunnitelman mukaiset tarkastukset alkutuotantopaikkojen ja elintarvikekontaktimateriaalitoiminnan tarkastuksia lukuun ottamatta ovat Oiva-järjestelmän mukaisia tarkastuksia, joista muodostuu julkinen Oiva-raportti. Oiva-ohjeet on tarkoitettu kuntien elintarvikevalvojille viranomaiskäyttöön, mutta elintarvikealan yritykset voivat käyttää ohjeita apuna oman toimintansa suunnittelussa.

Elintarvikelain mukainen Oiva-tarkastus tehdään valvonta-asetuksen 9 artiklaa noudattaen pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta, koska tarkoitus on tarkastaa sen hetkistä toimintaa yrityksessä. Tästä voidaan poiketa, mikäli kohteen edustajan läsnäolon katsotaan poikkeuksellisesti olevan välttämätöntä esimerkiksi elintarviketoiminnan vastuiden arvioimiseksi ja ennalta ilmoittaminen ei vaaranna tarkastuksen toteutumista. Uusintatarkastukset tehdään ennalta ilmoittamatta. Takaisinvetoihin ja valvontapyyntöihin liittyvien ei-suunnitelmallisten tarkastusten osalta ennalta ilmoittamisessa käytetään harkintaa.

Tarkastusten sisältö määräytyy Ruokaviraston antamien erillisten Oiva-arviointiohjeistusten mukaisesti. Tarkastuksilla arvioidaan lainsäädännön toteutumista esimerkiksi toimitilojen, toimintatapojen, tuotteiden, olosuhteiden ja omavalvonta-asiakirjojen osalta. Tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen perustarkastuksen tai kohdennetumpia tarkastuksia esimerkiksi lämpötilaseurantaan, näytteenottoon tai puhtaanapitoon. Tarkastusten sisältö on kohde- ja toimintakohtainen, esimerkiksi ravintolatoiminnan,

laitoskeittiön tai kahvinpaahtimon tarkastukset eroavat toisistaan, riippuen edellisestä valvonta-ajankohdasta, aiemmin tarkastetuista asiakokonaisuuksista tai erityistoiminnoista. Kaikki Oiva-tarkastusohjeiden sisältämät asiat tarkastetaan vähintään kerran kolmen vuoden aikana, jos tarkastusohjeen kohtaa sovelletaan valvontakohteessa. Perustarkastuksen lisäksi tarkastus voi olla uusintatarkastus, päätökseen tai määräykseen liittyvä tarkastus (pakkokeinojen noudattamisen jälkivalvonta), tai pelkkä asiakirjatarkastus. Valvontaa kohdistetaan myös verkossa, sosiaalisen median kanavissa toimivan tai kotirauhan piirissä olevan elintarviketoiminnan tarkastamiseen. Tarkastus voidaan suorittaa myös kokonaisuudessaan etätarkastuksena.

Kaikki elintarviketoiminnat eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Tällaisia toimintoja tarkastetaan ainoastaan tarvittaessa, esimerkiksi epäilyyn perustuen tai valvontaprojekteihin liittyen. Rekisteröidyistä elintarviketoiminnoista vähäriskisiä ja siksi säännöllisen valvonnan ulkopuolella ovat esimerkiksi pubit. Kohteet, jotka eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin, rekisteröidään valvontakohteiksi. Niihin tehdään pääsääntöisesti ensimmäinen tarkastus elintarviketurvallisuusriskien arvioimiseksi (ks. kohta 2.3).

Valvonnassa käytetään neuvottelevaa ja valmentavaa ohjaustapaa. Tehokkaampiin toimiin ryhdytään, jos elintarviketurvallisuus heikentyy tai vaarantuu. Kun epäkohdan tai epäkohtien korjaamiselle on tarkastuskertomuksessa tai pakkokeinoasiakirjassa annettu määräaika, huoneistoon tehdään maksullinen uusintatarkastus. Uusintatarkastuksien osuus valvontatarkastuksista on noin 10 %.

2.5 Pakkokeinot ja seuraamukset

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään elintarvikevalvonnassa silloin, kun elintarviketurvallisuus on vaarantunut tai vaarantumassa, ja muut valvontatoimenpiteet ovat riittämättömiä asian kiireellisyydestä tai vakavuudesta johtuen. Valvonnassa siirrytään asteittain pakkokeinoihin, kun elintarvikealan toimija ei kirjallisesta kehotuksesta huolimatta ryhdy toimenpiteisiin elintarvikelainsäädännön noudattamiseksi. Elintarvikelainsäädäntö mahdollistaa pakkokeinojen käytön myös silloin, kun todetaan kuluttajan harhaanjohtamista tai petoksellista toimintaa. Elintarvikelain 9. luvun 55–70 § mukaisia pakkokeinoja ja seuraamuksia ovat muun muassa määräykset ja kiellot, haltuunotto, rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen, uhkasakko, käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös, alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttaminen sekä elintarvikevalvonnan rangaistusluonteinen seuraamusmaksu.

Hallinnollisten pakkokeinopäätösten osalta elintarvikevalvontaviranomaisen toimivalta on siirretty johtavalle terveystarkastajalle ja ympäristö- ja terveysvalvontayksikön päällikölle. Kaikilla elintarvikevalvonnan valvontatehtävää hoitavilla viranhaltijoilla on kiireellisessä tapauksessa oikeus antaa määräyksiä epäkohdan poistamiseksi, asettaa kieltoja sekä tehdä päätös elintarvikkeen haltuunotosta. Tällainen kiireellinen viranhaltijapäätös saatetaan viipymättä elintarvikeviranomaisen

käsiteltäväksi. Elintarvikevalvonnan henkilöstö saa säännöllisesti koulutusta hallinnollisten pakkokeinojen käytössä, jotta valvonta olisi tehokasta ja vaikuttavaa.

Seuraamusmaksusta säädetään elintarvikelain 67 pykälässä. Sakkoluonteinen maksu voidaan määrätä esimerkiksi tilanteissa, joissa elintarvikealan toimija ei noudata velvollisuuttaan rekisteröidä elintarviketoimintaansa tai tiedottaa liikkuvasta toiminnasta. Seuraamusmaksun suuruuteen vaikuttavat elintarvikelainsäädännön vastaisen menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus, Johtuen seuraamusmaksun luonteesta, se voidaan määrätä, vaikka lainvastainen menettely olisi jo korjattu.

2.6 Näytteenotto- ja valvontaprojektit

Viranomaisnäytteenotto toteutetaan suunniteltuina projekteina ja toimijan omavalvontajärjestelmän toimivuuden todentamiseksi. Valtakunnallisiin valvontaprojekteihin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan. Elintarvikevalvonnan suunnitellut valvontaprojektit löytyvät yleisosan kohdasta 1.8. Valvonnan painopisteet ja projektit.

Valvonnassa varaudutaan vuonna 2027 asiakasvalitusten perusteella tehtävään näytteenottoon sekä elintarvikkeista tai talousvedestä mahdollisesti aiheutuvien terveysvaaratilanteiden selvittämiseen. Lisäksi varaudutaan elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman valvonta- ja seurantaohjelmiin liittyvään näytteenottoon. Näihin Ruokaviraston koordinoimiin näytteenottoihin kuuluvat vierasaineiden ja kasvinsuojelussa käytettävien torjunta-aineiden sekä eläinlääkeainejäämien valvontanäytteet ja mahdolliset elintarvikkeen alkuperän varmistamiseen liittyvät näytteet. Elintarvikevalvonnassa tehtäviin opinnäytetöihin liittyy usein näytteenottoprojekteja, joita voidaan hyödyntää valvonnassa. Edellä mainitut näytteenotot ovat toimijalle pääsääntöisesti maksuttomia.

Elintarvikealan toimija vastaa tuotteidensa turvallisuudesta ja laadusta ja todentaa sitä myös omavalvonnassa tehtävin tutkimuksin. Niiden hyväksyttyjen ja rekisteröityjen elintarviketoimijoiden, joiden omavalvontaan sisältyy mikrobikriteeriasetuksen ((EY) N:o 2073/2005) mukaista näytteenottoa, omavalvontanäytteiden tulokset tarkastetaan valvontasuunnitelman mukaisilla tarkastuksilla. Viranomaisnäytteitä otetaan omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi, mikäli on syytä epäillä mikrobikriteeriasetuksen laiminlyöntiä tai elintarviketurvallisuuden heikentymistä, esimerkkinä listerianäytteet pinnoilta tai elintarvikkeista. Viranomaisnäytteitä otetaan valvontakohteissa myös tarvittaessa, jos se on tarpeen tarkastushavaintojen perusteella, viranomaisnäytteiden tulokset ovat epätyydyttäviä tai muusta vastaavasta syystä. Näytteenotto pyritään tekemään pääsääntöisesti tarkastusten yhteydessä, mutta myös erillisiä näytteenottokäyntejä voidaan tehdä.

Näytteen ottaminen kunnan suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevissa valvontakohteissa (viranomaisnäytteet ja projektinäytteet) sisältyy elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävään perusmaksuun. Viranomaisnäytteet ovat toiminnanharjoittajalle maksullisia silloin, kun syynä näytteenottoon on säännösten noudattamatta jättäminen tai valvonnassa todetun epäkohdan laajuuden selvittäminen, korjaavien toimenpiteiden tekemisen tai riittävyyden varmistaminen, ja säädösten noudattamiseksi annetun kehotuksen tai määräyksen noudattamisen tai noudattamatta jättämisen toteaminen silloin, kun toimijan oma näytteenotto katsotaan riittämättömäksi.

Porin seudun terveysvalvonnan elintarvikenäytteiden tutkiminen tapahtuu pääasiassa KVVY Tutkimus Oy:n laboratorioissa. Lisäksi hyödynnetään Ruokaviraston laboratoriota. Valvonnassa varmistetaan, että käytettävät laboratoriot ja tutkimusmenetelmät täyttävät kansainvälisen standardin SFS 17025 vaatimukset ja menetelmät ovat akkreditoituja.

Valvonta-alueella on muutama elintarvikehuoneisto, joka käyttää toiminnassaan oman kaivon vettä. Elintarvikevalvonta tarkastaa valvontasuunnitelman mukaisten Oiva-tarkastusten yhteydessä, että elintarviketoiminnassa käytettävän talousveden laatu on tutkittu toiminnan luonteesta riippuen vähintään kolmen vuoden välein ja täyttää asetuksen 401/2001 mukaiset laatuvaatimukset.

2.7 Epidemiat ja terveysvaaratilanteet

Elintarvikelain 47 §:ssä säädetään, että kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen on saatuaan ilmoituksen ruokamyrkytysepäilystä tai epäillessään ruokamyrkytystä muusta syystä, viipymättä tehtävä tapausta koskeva selvitys asianmukaisine epidemiologisine ja mikrobiologisine tutkimuksineen. Selvitys on tehtävä yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa sekä toimitettava tarpeelliset ilmoitukset Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Ruokavirastolle. Lain 27 §:n mukaan kunta laatii elintarvikkeita koskevan suunnitelman toimialueellaan. Epidemioiden selvittämistä on käsitelty myös ympäristöterveydenhuollon omissa varautumis- ja häiriötilannesuunnitelmissa, joista yleisosan kohdassa 1.11. Häiriötilanteisiin varautuminen.

Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011) määrittelee epidemiatyöryhmän tehtävät ja kokoonpanon. Epidemiatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti vähintään kerran vuodessa ja aina, kun se epidemiaepäilyn vuoksi on tarpeen. Elintarvikevalvonnasta epidemiatyöryhmän jäseninä ovat johtava terveystarkastaja ja yksi terveystarkastaja. Henkilöstö osallistuu aktiivisesti ympäristöterveydenhuollon varautumistiimin toimintaan ja häiriötilanneharjoituksiin.

Elintarvikevalvonnassa epäilyilmoitukset ohjataan kohteen vastuulliselle valvojalle tai tällaisen puuttuessa esihenkilölle, joka nimeää vastuuhenkilön ja tarvittaessa tälle avustajan. Ruokamyrkytysepäilyjen selvittämiseen on toimintakortti ja -ohjeet. Epidemiatyöryhmään kuuluva tekee epäilystä RYMY-ilmoituksen, kun

- kyseessä on laitoksessa, esimerkiksi koulussa, päiväkodissa tai sairaalassa, esiintyvä epidemia
- on perusteltua epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi
- on perusteltua epäillä ravintolassa saadun ruokamyrkytyksen johtuvan laajalle levinneestä raaka-aine-erästä
- tapauksia on enemmän kuin viisi
- kyseessä on poikkeuksellisen vakavan taudinkuvan aiheuttava tapaus, esimerkiksi botulismi.
- Perhe-epidemioissa ilmoitus tehdään, jos on perusteltua aihetta epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi.

Tapauksista, joista on tehty RYMY-ilmoitus, laaditaan selvitysilmoitus. Ilmoitus tehdään epidemian päättymisestä kolmen kuukauden kuluessa, kun kaikki tapaukseen liittyvä data on saatu kerättyä ja käsiteltyä. Selvitysilmoitus laaditaan yhteistyössä epidemian selvittämiseen osallistuneen terveystarkastajan, varautumistiimin jäsenen (epidemiatyöryhmän jäsen) ja terveydenhuollon edustajan kanssa. Selvitysilmoitus tehdään myös pienemmistä selvitettävistä ruokamyrkytysepäilyistä, kun sairastuneita on kaksi tai enemmän. Epidemioista viestitään epidemiatyöryhmän vuosittaisessa kokouksessa. Epidemioiden selvitykset käydään läpi henkilöstön kanssa toimintatapojen yhdenmukaistamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi.

2.8 Muu suunnitelmallinen valvonta

2.8.1 Yleisötilaisuudet ja liikkuvat elintarvikehuoneistot

Elintarvikealan toimijoita valvotaan yleisötilaisuuksissa, markkinoilla ja vastaavissa tapahtumissa itsenäisinä toimijoina. Rekisteröidyt elintarviketoimijat (liikkuvat elintarvikehuoneistot) tekevät elintarvikelain 12 §:n mukaisen tiedotuksen. Jos yleisötilaisuuden järjestäjällä on omaa elintarviketoimintaa, tai elintarviketoimintaa on tarkoitus jatkaa säännöllisesti, toiminta rekisteröidään suunnitelmalliseen valvontaan. Yleisötilaisuuksiin osallistuvien liikkuvien toimijoiden ja muiden lyhytaikaisten elintarviketoimintojen tarkastukset painottuvat kesäaikaan.

Rekisteröityjen liikkuvien elintarvikehuoneistojen suunnitelmalliset tarkastukset ovat Oiva-tarkastuksia ja niitä tehdään pääsääntöisesti tapahtumissa riskiarviointiin perustuvana valvontavuonna. Jos yleisötapahtumaan, markkinoille tai muuhun lyhytaikaiseen tapahtumaan osallistuvan liikkuvan elintarvikehuoneiston toiminnassa tai tiloissa havaitaan epäkohtia, jotka johtavat valvontatoimenpiteisiin, voidaan aina tehdä valvontasuunnitelman ulkopuolinen tarkastus. Valvonnassa varataan vuosittain resursseja yleisötilaisuuksien ilmoitusten käsittelyyn, tiedotusten seurantaan ja toiminnan valvontaan varautuen myös kiireellisiin toimiin esimerkiksi epäilyilmoitusten osalta.

Elintarvikevalvonta osallistuu vuosittain useiden yleisötapahtumia järjestävien toimijoiden viranomaispalavereihin ja tapahtuma-alueiden katselmuksiin, joissa annetaan tarvittaessa neuvontaa ja ohjausta. Tapahtumavalvonnan ajankohdat ja käytettävät resurssit suunnitellaan ennalta. Yleisötapahtumissa tapahtuvaa elintarviketoimintaa varten on laadittu ohjeistus (Porin muistilista ulkomyyntiin), joka löytyy Porin kaupungin verkkosivuilta.

2.8.2 Alkutuotanto

Alkutuotannon toimijan on elintarvikelain 8§ velvoittamana rekisteröidyttävä toimivaltaiselle viranomaiselle, mikäli kyse ei ole luonnonvaraisten kasvien tai sienten keräämisestä tai metsästyksestä, tai mikäli toimintaa ei voida pitää elinkeinon harjoittamisena.

Alkutuotannon toimijoiden valvontatiheydet Porin seudun ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella pohjautuvat Ruokaviraston ohjeeseen 242/04.02.00.01/2023 “Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi”. Osa alkutuotannon toiminnasta on ohjeessa luokiteltu tarkastettavaksi ainoastaan tarvittaessa ja osalle on määritelty säännöllinen tarkastustiheys. Säännöllisen tarkastustiheyden omaaville toiminnoille on tässä suunnitelmassa määritelty tarkastusvuosi toimintaluokittain, mikä helpottaa toimintaan perehtymistä, kun tarkastustiheydet eivät ole vuosittaisia. Poikkeuksen muodostavat maitohygieniatarkastukset sekä kananmunantuotannon tarkastukset. Rekisteröityjen alkutuotannon kohteiden ensimmäinen tarkastus tehdään kohtuullisessa ajassa toiminnan riskien kartoittamiseksi. Valvontavuosien 2026–2028 tavoitteena on alkutuotannon kohdetietojen päivittäminen ja riskinarviointi valvontatietojen rekisteriin. Alkutuotannon valvontasuunnitelma toimintaluokittain (alkutuotantopaikkojen lukumäärä valvontarekisterissä suunnitelmaa laadittaessa 10.11.2026 1468 kpl) vuodelle 2027 on liitteenä.

Maitohygieniatarkastuksia suoritetaan vuosittain liitteenä olevan toimijakohtaisen suunnitelman mukaan niin, että kaikki toiminnassa olevat tilat tarkastetaan vähintään joka viides vuosi. Raakamaitoa yli 2500 kg vuodessa suoraan kuluttajalle myyvät maidontuottajat tarkastetaan joka toinen vuosi (näitä ei tällä hetkellä ole valvonta-alueella). Raakamaitoa tilan omassa elintarvikehuoneistossa raakamaitotuotteiden valmistukseen käyttävät tilat tai tilat, jotka luovuttavat raakamaitoa pakattavaksi

lämpökäsittelemättömänä tai myyvät sitä itse elintarvikehuoneistonsa kautta (näitä ei tällä hetkellä ole valvonta-alueella) tarkastetaan vuosittain. Maitohygieniatarkastuksen yhteydessä tuottajalta selvitetään mahdollinen raakamaidon myynti ja nostetaan tarvittaessa tällä perusteella tarkastustiheyttä. Tarkastustiheyttä nostetaan myös, mikäli valvonnassa todetaan toistuvasti epäkohtia tai mikäli toimijan huonokuntoisten tai riittämättömien tilojen todetaan nostavan toiminnan riskiluokkaa.

Kananmunantuotannon alkutuotannon tarkastus suoritetaan salmonellavalvontakäynnin yhteydessä, mikäli tuottajalla on suoramyyntiä kuluttajalle. Mahdollinen suoramyynti ja sen laajuus selvitetään tuottajalta salmonellavalvontakäynnin yhteydessä. Salmonellavalvontakäynti virkaeläinlääkärin toimesta suoritetaan vuosittain niille tiloille, jotka toimittavat munia munanpakkaamoon. Niille tiloille, jotka toimittavat munia ainoastaan suoraan kuluttajalle, suoritetaan käynti 2–3 vuoden välein kanojen määrän mukaan. Alkutuotannon tarkastuksen suorittavat Porin seudun yhteistoiminta-alueella virkaeläinlääkärit, ja kirjaavat valvontatiedot Vatiin. Alkutuotannon tarkastus suoritetaan munantuottajalle joka kuudes vuosi.

Tarvittaessa tarkastettavia alkutuotannon toimintoja ovat Ruokaviraston ohjeen mukaan:

- muu kasvin- ja siententuotanto (esim. ruokaperuna, vilja, hedelmät ja juurekset sekä muut kuin sellaisenaan syötävät vihannekset, kuten avomaankurkku ja pavut)
- eläinten kasvatus lihantuotantoa varten
- hyönteisten tuotanto elintarvikkeeksi
- hunajan tuotanto
- hunajan myynti suoraan kuluttajalle tai toimittaminen paikalliseen vähittäismyyntiin ≤2 500 kg/vuosi
- kalastus < 12 m alus
- muiden linnunmunien kuin kananmunien myynti suoraan kuluttajalle tai paikalliseen vähittäismyyntiin ≤ 5 000 kg/vuosi
- kasvihuoneessa kasvatettujen, sellaisenaan syötävien lehtivihannesten myynti suoraan kuluttajalle tai paikalliseen vähittäismyyntiin ≤ 50 000 kg/vuosi
- muiden kasveista saatavien alkutuotannon tuotteiden ja sienten myynti suoraan kuluttajalle ≤ 100 000 kg/vuosi tai toimittaminen paikalliseen vähittäismyyntiin ≤ 100 000 kg/vuosi

Toiminnan rekisteröinnin jälkeen tarkastuksia tarvittaessa tarkastettavalla alkutuotantopaikalla tehdään, jos siihen on erityinen syy, kuten ruokamyrkytysepäily, epäily lainsäädännön vastaisuudesta (esimerkiksi havainto epähygieenisestä toiminnasta) tai asiakasvalitukset.

2.8.3. Vienti

Kansalliselta valvonnalta vientihyväksyntä huoneistossa velvoittaa valvomaan toimijoiden valmiuksia ylläpitää vientimaan vientivaatimuksia. Ruokavirasto ohjaa kuntavalvojia vientiin liittyvässä valvonnassa ja julkaisee mm. säännöllisesti päivitettäviä vientivalvonnan oppaita. Porin seudun

ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueelta ei ole tällä hetkellä aktiivista eläinperäisten elintarvikkeiden vientiä EU:n ulkopuolelle.

2.8.4 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta

Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontia valvotaan osana kuntien tekemää Oiva-valvontaa, pääsääntöisesti vähittäis- tai tukkumyynnin tarkastusten yhteydessä. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon alueella on muutamia sisämarkkinatuonnin valvontakohteita.

Tiettyjä eläinperäisiä elintarvikkeita EU:n sisämarkkinoilta Suomeen tuovien toimijoiden tulee tehdä tuonti-ilmoitus saapuneista lähetyksistä vähintään neljä kertaa vuodessa. Tiedot ilmoitettavista elintarvikkeista löytyvät Ruokaviraston määräyksen 8/2021 liitteestä.

3. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTA

3.1 Lainsäädäntö ja valvonnan suunnittelu

Tupakkalain (549/2016) 8 §:n mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja valvoo

- tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiiniinesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista,
- omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista,
- markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säädösten noudattamista sekä
- tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Lupa- ja valvontavirasto ohjeistaa kuntien alueellisia ja paikallisia valvontayksikköjä niille kuuluvien tehtävien hoidossa ja ohjaa tupakkalain valvontaa. Tupakkalain valvontatehtävistä elintarvikevalvontatiimille kuuluvat vähittäis- ja tukkumyyntiin sekä ravintoloiden tupakointitilojen ja yleisötilaisuuksien tupakointikieltojen valvontaan liittyvät tehtävät. Terveydensuojeluvalvonnalle kuuluvat yleisötilaisuuksien, julkisten huoneistojen ja asuinyhteisöjen tupakointikieltojen valvonta. Jotta valvonta olisi laadukasta, riskiperusteista ja ehkäisisi terveyshaittoja, henkilöstön osaamista ylläpidetään ulkopuolisin (esimerkiksi Lupa- ja valvontavirasto, EHYT ry) ja sisäisin koulutuksin (tarkastusten yhdenmukaistaminen). Valvontakauden tavoite on tarkastella tupakkalain valvontakenttää kokonaisuutena tehtävien eriyttämisestä huolimatta siten, että valvonta olisi riittävää, säännöllistä ja viestinnältään terveyshaittoja ehkäisevää (asiakaskentän tupakkalain noudattamista tukevat yhteistyökokoukset ja neuvonta). Henkilöstön lisäperehdytys toimintakentän muutoksiin, joita ovat esimerkiksi tupakka-alalla tapahtuva markkinointi, uudet tupakka- ja nikotiinituotteet, jäljitettävyys, lainsäädäntömuutokset, yhtenäistää valvontatoimintaa ja varmistaa oikea-aikaisen ja lainsäädäntöön perustuvan puuttumisen tupakkalain rikkomuksiin. Valvontavuosina 2026–2028 henkilöstön osaamista vahvistetaan tupakkalainsäädännön muutosten osalta, markkinointikiellon valvonnassa sekä pakkokeinoprosessien osalta. Yhdenmukaisen valvonnan varmistamiseksi kiinnitetään huomiota tarkastuskertomusten sisältöön tarkastettujen kohtien osalta.

Lääkelain (395/1987) mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon alueella valvontatehtävästä vastaa elintarvikevalvonnan tiimi. Nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan pääasiassa tupakkalain mukaisen tarkastuksen yhteydessä.

Porin seudun ympäristöterveydenhuolto toimii valvonta-alueellaan tupakkalain asiantuntijana, joka neuvoo ja ohjaa toimijoita ja asukkaita. Tarkastussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2025–2028, jonka valvontakauden teemoja ovat tuotevalvonta erityisesti nikotiinia sisältävien tuotteiden osalta, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa, etämyynnin ja markkinoinnin valvonta sekä ehkäisevä päihdetyö.

Tupakkalain mukaan tupakkatuotteita, nikotiininesteitä ja savuttomia nikotiinituotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain sijaintikunnan myyntipaikalle myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Tukkumyynnistä tulee tehdä kirjallinen ilmoitus. Valvontayksikön vuosittain käsittelemien vähittäismyyntilupahakemusten, tukkumyynti-ilmoitusten ja luvan lopettamis- tai muutosilmoitusten määrä on 20–30 kpl.

Valvontaan tulevat valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista on priorisoitu valvontayksikössä suunnitelmallisen valvonnan edelle. Valituksia tulee vuosittain muutama, mutta ne sitovat valvonnan resurssia pitemmälle ajalle.

Savuttomat nikotiinituotteet (nikotiinipussit) tulivat tupakkalain alaisiksi 1.8.2025. Nikotiinia sisältävien tuotteiden myyntiin ja erityisesti markkinointiin liittyvä valvonta- ja ohjaustarve on tunnistettu valvontayksikössä jo aiemmin. Valvontavuosina 2026–2028 tarkastuksia tullaan kohdistamaan niihin vähittäismyyntipaikkoihin, joissa myydään uusia tupakkalain alaisia tuotteita, kuten nikotiinipusseja ja energianuuskaa, tai myynnissä on muulla tavoin laajempi valikoima tupakkalain alaisia tuotteita. Valvonnassa huomioidaan erityisesti

- myyntilupa ja luvan tietojen oikeellisuus
- omavalvontasuunnitelman ajantasaisuus ja toteutus
- henkilökunnan perehtyminen myyntiä koskeviin velvoitteisiin
- esilläpito- ja markkinointikieltojen (mukaan lukien tuoteluettelot ja kuvastot) noudattaminen.

3.2 Valvontakohteet ja riskiarviointi

Tupakka- ja lääkelain alaisten valvontakohteiden tiedot ja riskiarviointiin perustuva valvontatiheys on tallennettu Vatiin. Tupakan myynnin ja markkinoinnin valvonnan tarkastustiheys muutetaan tarvittaessa elintarvikevalvonnan tarkastustiheyttä vastaavaksi, jotta valvontaa voidaan tehdä resurssitehokkaasti elintarvikevalvonnan tarkastusten yhteydessä. Uusien myyntipaikkojen ensimmäinen tarkastus tehdään samassa aikataulussa elintarvikevalvonnan tarkastuksen kanssa, 3 kuukauden kuluessa luvan myöntämisestä. Suunnitelmallinen tarkastustiheys tupakkalain kohteilla on pääsääntöisesti joka toinen vuosi. Riskinarvioinnissa huomioidaan kuitenkin valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset,

muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin sekä omavalvonnassa havaitut puutteet, jotka nostavat tarkastustiheyttä. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastustiheyttä lasketaan vastaavasti sellaisten myyntipaikkojen osalta, joiden kohdalla väärinkäytösten riski on arvioitu vähäiseksi, omavalvonta toimii ja joista ei ole tullut valituksia (0,25 eli yksi tarkastus valvontaohjelmakauden aikana). Valvontasuunnitelmassa huomioidaan myös erilaiset yllättävät valvontatapaukset, esimerkiksi asiakaslähtöiset valitukset.

Uusissa valvontakohteissa, joissa myydään sekä tupakkalain alaisia tuotteita että lääkelain alaisia nikotiinivalmisteita, tehdään valvontaa ensimmäisen tupakkalain mukaisen tarkastuksen yhteydessä. Nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan sen jälkeen tarvittaessa valitusten perusteella. Tupakkalain mukaisella tarkastuksella havaitut puutteet omavalvonnassa ovat peruste nostaa myös nikotiinivalmisteiden myynnin valvontatiheyttä.

Tupakka- ja lääkelain valvontakohteiden lukumäärät ja tarkastustiheydet toimintatyypeittäin 10.11.2026:

Toimintatyyppi	**Tarkastustiheys/ vuosi**	**Kohteiden lukumäärä**	**Tarkastukset 2027**
Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja/tai savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynti	0,5–0,25	105	59*
Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja/tai savuttomien nikotiinituotteiden tukkumyynti	0,5–0,25	4	3
Tupakointitilalliset ravintolat	tarvittaessa	5	0
Tupakointikieltojen valvonta/ EU-uimarannat	1	4	4
Tupakointikieltojen valvonta esim. koulu, päiväkoti ja lastensuojelulaitos	0,3	172	77
Tupakointikieltojen valvonta/ majoitushuoneistot	0,2	49	6
Tupakointikieltojen valvonta/ leikkikentät ja yleisötilaisuudet	tarvittaessa	200	6
Nikotiinivalmisteet (lääkelaki)	0,5-tarvittaessa	70	0*

*) suunniteltujen lisäksi uudet myynnin aloitukset (vuosiarvio n. 15 kpl) tarkastus 3 kk sisällä luvan alkamisesta

3.2.1 Myyntipaikkojen valvonta ja tarkastusten sisältö

Tupakkalain alaisten tuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipaikan valvontakäynnillä käytetään Valviran laatimaa tarkastuslomaketta, jossa tupakkalain toteutuminen arvioidaan asteikolla A (tupakkalain mukaista) - B (pieniä epäkohtia) - C (tupakkalain vastaista, kehotus) tai D (pakkokeinot). Riskinarvioinnin perusteella valvontakäynnillä tarkastettavia asioita ovat mm. myyntilupa, omavalvonta, tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipakkausten säädöstenmukaisuus, sekä esilläpitokiellon ja markkinointikiellon toteutuminen. Aiemmat epäkohdat tupakkalain noudattamisessa valvontahistoriassa sekä saapuneet valitukset kohdentavat edelleen tarkastusten sisältöä. Markkinoinnin valvontaa tehdään sekä myyntipaikalla että tarkastamalla verkkosivustojen ja sosiaalisen median kanavien sisältöä tupakkalain näkökulmasta.

Tupakkatuotteiden pakkauksissa tulee olla turvaominaisuus- ja jäljitettävyysmerkinnät. Jäljitettävyysvaatimuksia valvotaan toimipaikkoihin tehtävien valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä. Elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus varmistaa, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetyt ilmoitukset ja tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia. Sen, onko tuotteesta tehty vaadittava ilmoitus, voi tarkistaa Lupa- ja valvontaviraston verkkosivuillaan ylläpitämästä julkisesta tuoteilmoitusten rekisteristä (tupakkalain tuoteilmoitusten hakupalvelu). Tuotetta ei saa tuoda markkinoille ennen kuin Lupa- ja valvontaviraston perimä ilmoitusmaksu on maksettu ja vähittäismyyntipakkaukset sekä myyntipäällykset vastaavat tupakkalain mukaisia vaatimuksia.

Terveysvalvonta tukee ohjauksellaan ja valvonnallaan elinkeinonharjoittajien omavalvonnan toteuttamista. Tarkoituksena on, että toiminnanharjoittajien tietoisuus tupakkalain mukaisista vaatimuksista lisääntyy, sekä mahdolliset lainvastaiset tuotteet tunnistetaan, eikä niitä oteta myyntiin.

Tukkumyynnin yhteydessä valvotaan lisäksi, että tupakkatuotteita, nikotiininesteitä ja savuttomia nikotiinituotteita myydään vain toiselle tukkukaupalle tai sille, jolla on tupakkalain 44 § mukainen voimassa oleva tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyyntilupa.

Lääkelain mukaisella valvontakäynnillä tarkastetaan mm. tuotteiden sijoittelu, myynnin ikärajoituksen noudattaminen, tuotteiden myyntiaikamerkintöjen noudattaminen ja vanhentuneiden tuotteiden asianmukainen hävittäminen.

3.2.2 Tupakointikieltojen ja rajoitusten valvonta

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia valvotaan rakennusten, kulkuneuvojen ja muiden vastaavien paikkojen sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai asiakkaiden käytettävissä, ulkotiloissa järjestettävien yleisten

tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä päiväkotien ja esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa, leikkikentillä, joista on laadittava kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) 7 §:n mukainen turvallisuusasiakirja, lastensuojelulain tai mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten ulkoalueilla, jotka on tarkoitettu alle 18-vuotiaille sekä yleisellä uimarannalla toukokuun alusta syyskuun loppuun; yleisellä uimarannalla (EU-uimaranta) tarkoitetaan uimarantaa, jossa kunnan terveydensuojeluviranomainen odottaa huomattavan määrän ihmisiä uivan ja josta on tehtävä terveydensuojelulain (763/1994) 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen ilmoitus.

3.2.4. Tupakointitilalliset ravintolat

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon valvonta-alueella olevat tupakointitilat on tarkastettu valvontaprojektina vuosina 2023–2024. Kohteisiin ei kohdisteta tulevalla valvontakaudella suunnitelmallista valvontaa. Tarvittaessa tiloja voidaan tarkastaa esimerkiksi valitusten tai valvontapyyntöjen perusteella.

Tupakkalain 76 § mukaan ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa tupakointi voidaan sallia ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen tupakointitilassa on kielletty. Tupakointitilojen valvontaohjeistuksena käytetään Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:2 Ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointitilasta. Tupakointitilojen tarkastuksessa käytetään Lupa- ja valvontaviraston laatimaa tarkastuslomaketta ja tarvittaessa konsultoidaan rakennusvalvontaviranomaista.

3.2.5 Yleisötilaisuudet

Tupakkalaki velvoittaa yleisötilaisuuksien järjestäjiä suojaamaan tapahtumaan osallistuvia tupakansavulta. Tupakkalain 74.1 §:n kohdan 2 mukaan tupakointi on kielletty ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan. Tupakkalain 73 §:n mukaan kielto koskee myös esimerkiksi sähkösavukkeen käyttöä ja vesipiipputupakan sekä poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden polttamista vesipiipussa. Tupakointikielto koskee sekä maksullisia että maksuttomia yleisiä tilaisuuksia, ja se on voimassa koko yleisen tilaisuuden ajan.

Terveysvalvonta ohjeistaa yhteistyökokouksissa yleisötilaisuuksien järjestäjiä tupakointikieltoalueiden toteuttamisen ja merkitsemisen osalta. Yleisen tilaisuuden järjestäjän on tupakkalain 80 §:n mukaisesti merkittävä tupakointikieltoalueet sisällöltään yksiselitteisillä, riittävän kokoisilla opasteilla niin, että ne ovat alueelle saapuvien ja siellä oleskelevien selvästi havaittavissa. Järjestäjiä ohjeistetaan myös velvoitteesta valvoa kieltojen noudattamista tapahtuman aikana. Jos tapahtumaan tulee erillisiä tupakointialueita, ohjeistetaan sijoittamaan ja merkitsemään ne siten, että tupakkalain tarkoitus

tupakansavulta suojaamisesta toteutuu. Valvonnan yhteydessä tarkastetaan, että tupakointikieltoalue ja tupakointiin tarkoitettu alue on merkitty asianmukaisesti ja tapahtuman järjestäjä on ohjeistanut esimerkiksi järjestyksenvalvojat puuttumaan tupakointikiellon rikkomiseen.

Tupakansavulta suojaamisen toteutumista valvotaan vuosina 2025–2028 niissä suurissa yleisötilaisuuksissa, joissa tupakansavulle voisi altistua suuri määrä ja eri ikäisiä ihmisiä.

3.2.6 Asuinyhteisöjen tupakointikiellot

Tupakkalain 78 § mukaan asuinyhteisön yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa ei saa tupakoida. Asuinyhteisöllä on mahdollisuus kieltää tupakointi asuinyhteisön hallitsemissa yhteisissä ulkotiloissa rakennusten sisäänkäyntien ja ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueella ja yhteisillä parvekkeilla. Asuinyhteisö voi hakea kunnalta tupakkalain 79 § mukaisen tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan tulee määrätä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos niistä voi kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai asuintilaan, eikä savun kulkeutumista ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä. Asuintilan haltijalle on ennen kiellon määräämistä varattava mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen myös omilla toimenpiteillään.

Kunnan on hakemuksesta peruutettava määräämänsä tupakointikielto, jos olosuhteet ovat muuttuneet, eikä kiellolle ole enää perusteita. Kiellon peruuttamista voi hakea asuinyhteisö tai kieltoa koskevan tilan haltija, jos asuntoyhteisö ei olennaisesti muuttuneista olosuhteista huolimatta hae kiellon peruuttamista. Valvonnassa perehdytään ja kouluttaudutaan tupakointikieltojen käsittelyyn asuinyhteisöissä, varaudutaan asuinyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittelyyn ja varaudutaan terveydensuojelulain mukaisiin menettelyihin tupakansavun kulkeutumisen johdosta.

3.3 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa

Terveysvalvonta osallistuu Pakka-tarjontatyöryhmän kokouksiin Porin kaupungin osalta. Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-mallissa saatavuuden sääntely tuodaan osaksi ehkäisevää päihdetyötä.

Tavoitteena on rajoittaa ikärajavalvottavien tuotteiden eli alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuutta. Saatavuuden sääntelyllä ehkäistään alaikäisille myyntiä ja päihtyneille anniskelua. Sääntelyn perustana ovat lait ja säädökset, jotka Pakka-toiminta muuttaa paikalliseksi toiminnaksi.

4 TERVEYDENSUOJELU

Terveydensuojelulain tavoitteena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Elinympäristöön vaikuttava toiminta on suunniteltava ja järjestettävä siten, että väestön ja yksilön terveyttä ylläpidetään ja edistetään. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena.

Tässä suunnitelmassa esitetään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan tavoitteet vuodelle 2027. Suunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2025–2028. Valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella ovat:

- Talousvesivalvonnan uudet sisällöt, esim. alueellinen yhteistyö, riskienhallintasuunnitelmat ja ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta.
- Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa, esim. toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa. Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakoinnin edistäminen.
- Valmius ja varautuminen terveysvalvonnassa, esim. häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen, yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa sekä osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain.

4.1 Lainsäädäntö

Terveydensuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia ympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua niin, että asukkaille turvataan terveellinen ympäristö.

Terveydensuojelun yleisen suunnittelun ja valvonnan johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Lupa- ja valvontavirasto (LVV – Terveys- ja sosiaaliosasto) ohjaa terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten toimeenpanoa ja valvontaa.

Terveydensuojelulain 6 §:n mukaisesti kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja

ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma.

Talousvettä koskevan juomavesidirektiivin toimeenpanon keskeisenä tavoitteena on talousveden terveydellisen laadun turvaaminen riskienhallinnan ja laatuvaatimusten keinoin. Riskinarvioinnissa on otettava huomioon koko vedentuotanto- ja -jakelujärjestelmä raakavedestä kuluttajan hanaan asti. Riskinhallinnan lisäksi direktiivissä on säädetty uusista seurattavista talousveden laadun kemiallisista muuttujista, hygieenisistä vaatimuksista talousveden kanssa kosketuksissa oleville materiaaleille, vedenkäyttäjille annettavasta tiedosta veden laadusta sekä muista vesihuoltolaitoksen toimintaa kuvaavista tunnusluvuista sekä veden saatavuuden varmistamisesta etenkin heikompiosaisille ja haavoittuville väestöryhmille. Raakaveden riskienhallinta tulee olla laadittuna 12.7.2027 mennessä. Talousveden toimitusjärjestelmää ja ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallintaa koskevat toimenpiteet tulee puolestaan olla tehtynä 12.1.2029 mennessä. Juomavesidirektiivin toimeenpano aiheuttaa valvonnalle lisätarvetta.

4.2 Valvontakohteet

Terveydensuojelulain nojalla suunnitelmallisesti valvottavia kohteita ovat talousvettä toimittavat laitokset, koulut ja muut oppilaitokset, päivähoitopaikat, esiopetustilat, vanhainkodit, lastenkodit ja muut vastaavat sosiaalialan yksiköt, kauneushoitolat ja muut huoneistot, jossa harjoitetaan ihonkäsittelyä tai -hoitoa, solariumit, kuntosalit ja muut julkiset liikuntatilat, yleiset saunat, uimahallit, uimarannat, uima-altaat, uimalat, kylpylät, lasten ja nuorten kerho- ja kokoontumishuoneistot sekä majoitushuoneistot. Valvontakohteet on lueteltu liitteenä olevassa kohdekohtaisessa valvontasuunnitelmassa. Monissa huoneistoissa on useampia toimintoja. Näiden huoneistojen kirjaamisessa yhdeksi tai useammaksi kohteeksi noudatetaan Lupa- ja valvontaviraston ohjeistusta. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi terveysvalvonta tekee tarkastuksia tarvittaessa muihinkin kohteisiin terveydensuojelulain vaatimusten valvomiseksi ja mm. osallistuu kuntien sisäilmatyöryhmiin. Terveydensuojelulain muutoksella on tarkennettu ilmoitusvelvollisten toimintojen luetteloa siirtämällä ilmoituksenvaraiset toiminnot ja huoneistot pykälätekstistä yksityiskohtaisemmaksi lain liitteeksi.

4.2.1 Ilmoitusvelvolliset kohteet

Terveydensuojelulain 13 §:ssä mainituista ilmoituksenvaraisista toiminnoista toimijan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle Ruokaviraston ylläpitämän sähköisen ilppa- järjestelmän kautta. Ilmoitus on tehtävä myös toimijan vaihtumisesta, toiminnan oleellisesta muuttamisesta ja lopettamisesta. Toimijalle toimitetaan todistus ilmoituksen vastaanottamisesta. Huoneistoon tehdään tarvittaessa riskinarvioinnin perusteella tarkastus ilmoituksen käsittelyyn liittyen. Todistuksen antamisen yhteydessä

toiminnanharjoittajalle kerrotaan ensimmäisen valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen arvioitu ajankohta, joka määräytyy riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa huomioidaan altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät, altistavan tekijän määrittely, altistuksen kesto ja/tai toistuvuus, aikaisemman valvonnan tulokset, toiminnan ilmoituksen-/ hyväksymispäätöksenmukaisuus, toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit, tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin sekä muut mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavat tekijät.

Ilmoituksen käsittelystä, todistuksesta ja tarkastuksesta peritään maksu. Terveydensuojelulain mukaisesta ilmoituksesta annetaan tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle, jos ei ole ilmeistä, että rakennusvalvonta on tietoinen uudesta huoneistosta. Majoitusliikettä koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huoneistoon on ilmoitettava Lounais-Suomen poliisilaitokselle ja pelastusviranomaiselle. Poliisi- ja pelastusviranomaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa.

Terveydensuojelulain 13:n mukainen ilmoitus edellytetään myös toiminnanharjoittajalta, joka ottaa talousvettä omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa. Yhteisessä käytössä olevan vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä vastaava ilmoitus, jos talousvettä otetaan käytettäväksi vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa.

4.2.2 Hyväksyttävät kohteet

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveydensuojeluviranomaiselta viimeistään kolme kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee hakemuksesta päätöksen, jossa on nimettävä talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet.

4.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastustiheys

Terveydensuojelulain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan lähtökohtana ovat valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa määritellyt toimintatyyppikohtaiset riskiluokat ja tarkastustiheydet. Riskiluokkia on kolme, joista riskiluokassa 1 toimintaan liittyvä yleinen terveysriski on suurin ja riskiluokassa 3 pienin. Valtakunnallista tarkastustiheyttä tarkennetaan kohdekohtaisella riskinarvioinnilla, koska samaan riskiluokkaan kuuluvien kohteiden riskit ja valvonnan tarve voivat poiketa toisistaan.

Kohdekohtaisen riskinarvioinnin tavoitteena on kohdentaa valvontaa vaikuttavasti ja oikeasuhtaisesti. Arvioinnissa otetaan huomioon terveyshaitan todennäköisyys ja seurausten merkittävyys. Arvioitavia tekijöitä ovat muun muassa toiminnan luonne ja laajuus, tilojen soveltuvuus ja kunto, terveydelliset olosuhteet, puhtaanapito, omavalvonta, häiriötilanteisiin varautuminen ja valvontahistoria. Lisäksi huomioidaan terveyshaitan vakavuus, altistuvien henkilöiden määrä ja mahdollinen erityinen alttius sekä altistumisen kesto ja toistuvuus. Arvioinnissa hyödynnetään käytettävissä olevia mittaus- ja tutkimustuloksia, selvityksiä, omavalvontatietoja ja muuta luotettavaa aineistoa.

Kohdekohtainen riskinarviointi tehdään pääsääntöisesti suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää valtakunnallisilla tarkastuslomakkeilla annettuja A–D-arvioita, jotka kuvaavat tarkastettujen asiakokonaisuuksien vaatimustenmukaisuutta. Tarkastusvälin muuttamisessa käytetään erillistä paikallista A–D-luokitusta.

Valtakunnalliseen tarkastustiheyteen perustuvaa tarkastusväliä voidaan kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella pidentää tai lyhentää. Paikallinen A–D-luokitus perustuu aikaisempiin tarkastustuloksiin, puutteiden merkittävyyteen ja korjaamiseen sekä annettujen määräaikojen noudattamiseen.

Luokassa A tarkastusväliä voidaan pidentää kahdella vuodella, kuitenkin enintään viiteen vuoteen, jos kaikista asiakokonaisuuksista on annettu A-arvio kahdella tai kolmella edellisellä tarkastuksella. Luokassa B tarkastusväliä voidaan pidentää yhdellä vuodella, jos arviot ovat olleet pääasiassa A-arvioita ja vähäiset puutteet on korjattu. Tarkastusvälin pidentämisen tulee perustua myös kohteen olosuhteista, omavalvonnasta ja valvontahistoriasta tehtävään kokonaisarvioon.

Luokassa C tarkastusväliä voidaan lyhentää yhdellä vuodella merkittävän puutteen tai määräajan noudattamatta jättämisen perusteella. Luokassa D tarkastusväliä voidaan lyhentää kahdella vuodella, jos merkittävää puutetta ei ole korjattu valvontatoimenpiteistä huolimatta.

Tarkastusvälin muuttaminen perustuu aina tapauskohtaiseen kokonaisarvioon, eikä yksittäinen vähäinen puute lähtökohtaisesti johda tarkastusvälin muuttamiseen. Jos valtakunnallinen tarkastustiheys on kerran vuodessa tai sitä tiheämpi, valvontaa voidaan lisätä seurantatarkastuksilla, muilla tarpeellisilla tarkastuksilla tai muilla valvontatoimenpiteillä.

Tarkastusvälin lyhentäminen ei korvaa puutteiden korjaamisen valvontaa. Jos kohteessa todetaan välitöntä korjaamista edellyttävä terveyshaitta tai muu merkittävä epäkohta, ensisijaisena tavoitteena on terveyshaitan ehkäiseminen tai poistaminen. Samalla arvioidaan seurantatarkastusten, hallinnollisten pakkokeinojen ja muiden valvontatoimenpiteiden tarve.

Kohdekohtainen riskinarviointi ja sen vaikutus tarkastusväliin kirjataan valvontatietojärjestelmään. Arvioinnin perusteista, lopputuloksesta ja vaikutuksesta valvontaan tiedotetaan toiminnanharjoittajalle esimerkiksi tarkastuskertomuksessa. Riskinarviointi päivitetään seuraavan suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä tai silloin, kun riskiin vaikuttavissa tekijöissä tapahtuu olennainen muutos.

Kohdekohtaista riskinarviointia sovelletaan terveydensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisiin, säännöllisen valvonnan piiriin kuuluviin kohteisiin. Talousvesivalvonnan kohteiden riskinarvioinnissa ja tarkastustiheyksien määrittämisessä noudatetaan niitä koskevaa erillistä sääntelyä ja ohjeistusta.

4.4 Tarkastukset

Tarkastuksia tehdään valvontasuunnitelman mukaiseen säännölliseen valvontaan, yhteydenottoihin, asiakasvalituksiin, epäilyyn terveyshaitasta ja ilmoitusten käsittelyyn liittyen sekä uusintatarkastuksina todettujen epäkohtien korjaamisen varmistamiseksi. Asunnontarkastukset tehdään lähtökohtaisesti kirjallisen pyynnön perusteella ja laivatarkastukset tilausten perusteella. Terveydensuojelulain mukaisten huoneistojen säännöllisen valvonnan tarkastuksista on laadittu kohdekohtainen suunnitelma.

Tarkastuksia voidaan tehdä tarvittaessa, esimerkiksi epäilyn tai yhteydenoton perusteella. Tarkastuksia voidaan tehdä myös sellaisiin huoneistoihin ja kohteisiin, jotka eivät ole terveydensuojelulain mukaisesti ilmoitusvelvollisia eivätkä säännöllisen valvonnan piirissä. Ensimmäinen tarkastus asunnonterveyshaittaepäilyn selvittämiseksi ja siihen liittyvä jatkotutkimus tarpeen määrittely on maksuton.

Monissa terveydensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisissa huoneistoissa on useita toimintoja. Jos huoneistossa on useita terveydensuojelulain mukaisia toimintoja, pyritään huoneisto tarkastamaan samalla tarkastuskäynnillä kaikkien toimintojen osalta, jos kaikkien toimintojen tarkastaminen on käytännössä helposti toteutettavissa. Jos huoneistossa tarjotaan solariumpalvelua, tehdään lisäksi solariumpalvelun tarkastus säteilylain nojalla.

Tarkastukset sellaisiin terveydensuojeluvalvonnan kohteisiin (esim. koulut), joihin kohdistuu myös muiden viranomaisten suorittamaa valvontaa, pyritään toteuttamaan yhteistarkastuksina muiden asianomaisten viranomaisten kanssa, jolloin kohde tarkastetaan samalla kertaa eri lainsäädäntövaatimusten mukaisesti.

Lupa- ja valvontavirasto on laatinut yhteistyössä valvontayksiköiden kanssa Vati-tarkastuslomakepohjat terveydensuojelulain suunnitelmallista valvontaa varten. Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, jonka laatimisessa käytetään Vati-tiedonhallintajärjestelmää. Solariumkohteen

tarkastus tehdään Vati-lomakkeen lisäksi Säteilyturvakeskuksen tarkastuslomakkeilla. Lomakkeet toimitetaan tarkastuksen jälkeen Säteilyturvakeskukselle.

Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteeseen kuuluvassa tilassa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös oma tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksen tulisi kohdistua tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia voivat olla esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen tai valvontasuunnitelman mukainen tarkastus.

Verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan terveydensuojeluviranomaisen harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki ja terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustoimintaa rajattuun ryhmään kohteita.

4.4.1 Koulujen ja oppilaitosten tarkastukset

Terveydensuojelulain mukaiset valvontasuunnitelmaan kuuluvat tarkastukset tehdään valtakunnallisen tarkastustiheyden mukaisesti kolmen vuoden välein, ellei tarkastustiheyttä ole riskiperusteisesti muutettu. Monissa kunnissa kouluterveydenhuolto toimii monialaisten tarkastusten koollekutsujana. Terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset pyritään sovittamaan yhteistarkastusten tarkastusrytmiin.

Joskus monialaisella tarkastuksella syntyy epäily epäkohdasta, jonka selvittämiseksi on tarpeen tehdä uusintatarkastus. Tarkastus katsotaan suunnitelman mukaiseksi, maksulliseksi tarkastukseksi. Myös silloin, kun kyseessä on monialainen tarkastus, tulee huolehtia siitä, että tarkastus kattaa mahdollisimman hyvin terveyshaittojen ehkäisemisen kannalta olennaiset seikat.

4.4.2 Ensisijaiset tilat

Ensisijaisten tilojen toiminnanharjoittajia ohjeistetaan tekemään vesilaitteistojen riskinarviointeja ja tarvittaessa tehostamaan riskienhallintatoimenpiteitä. Riskinarviointien tulee olla valmiina 12.1.2029. Asiaa on käytännön syistä edistettävä ennen siirtymäajan päättymistä, sillä ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköillä on lukuisia ensisijaisia tiloja alueellaan.

Ennen siirtymäsäännöksen voimaantuloa ensisijaisten tilojen omistajilta ja haltijoilta ei voida vaatia riskinarviointien ja -hallintatoimenpiteiden tekemistä tai niiden todentamista. Terveydensuojeluviranomainen voi kuitenkin voimassa olevan lainsäädännön nojalla edistää asiaa antamalla neuvontaa velvoitteesta, ohjaamalla tekemään rakennusten vesilaitteistojen riskinarvioinnit ja kannustamalla legionellabakteerin torjuntaan sekä antamalla muuta asiaan liittyvää neuvontaa. Neuvontaa voi antaa myös esimerkiksi sairaaloilta ja vuodeosastollisilta terveyskeskuksilta pyydettävän TsL:n 13 §:n mukaisen ilmoituksen yhteydessä. Tämän lisäksi suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä tehtävät talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötilojen mittaukset valvontakohteissa ovat suositeltava tapa arvioida legionellan esiintymisen riskiä.

4.4.3 Asunnontarkastukset

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut terveydensuojelulain nojalla asetuksen (545/2015) asunnon tai muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista. Terveydellisillä olosuhteilla tarkoitetaan asunnon tai muun oleskelutilan fysikaalisia (esim. lämpötila, kosteus, ilmanvaihto, melu, hiukkasmaiset epäpuhtaudet), kemiallisia (esim. VOC-yhdisteet, hiilidioksidi, häkä, formaldehydi, tupakansavu) ja biologisia (esim. mikrobikasvustot) olosuhteita. Samassa asetuksessa on säädetty myös ulkopuolisen asiantuntijan pätevyysvaatimuksista. Valvira on laatinut asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen, jossa annetaan yksityiskohtaisia tulkintoja ja käytännöllisiä esimerkkejä asumisterveysasetuksen soveltamiseen.

Asumisterveysasetuksessa korostetaan sisäilmatutkimusten kokonaisarviointia, yhden yksittäisen ohjearvon ylitys ei välttämättä tarkoita terveyshaittaa. Terveydensuojeluviranomainen voi terveydensuojelulain 27 §:n mukaan velvoittaa terveyshaitan aiheuttajan poistamaan todetun terveyshaitan. Viranomainen voi myös kieltää tai rajoittaa käyttämästä asuntoa tai oleskelutilaa tarkoitukseensa.

Terveysvalvonta antaa neuvoja ja ohjeistuksia asumisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Terveyshaittoja selvittäviä tarkastuksia tehdään asukkaiden pyynnöstä, kun epäillään, että asunnossa on mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Muiden tahojen pyynnöstä asunnontarkastus voidaan tehdä vain, jos on perusteltu syy olettaa asunnon aiheuttavan asukkaille tai naapureille terveyshaittaa. Asunnontarkastukset tehdään lähtökohtaisesti kirjallisen asunnontarkastuspyynnön perusteella. Asunnontarkastuspyynnössä tuodaan esille omistussuhteet, perustietoja asunnosta, mahdolliset tehdyt toimenpiteet ja oireilut.

Ensimmäisellä asunnontarkastuksella arvioidaan, onko rakennuksessa asukkaille tai muille tilankäyttäjille terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä ja edellyttääkö terveyshaitan toteaminen

jatkoselvityksiä. Tarkastuksella voidaan tehdä alustavia mittauksia asunnon olosuhteista tai mittaukset voidaan velvoittaa tehtäväksi ulkopuolisella asiantuntijalla. Näytteenotot ja kuntotutkimukset teetetään pääsääntöisesti ulkopuolisella asiantuntijalla. Arvioitaessa terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa, käytetään apuna Valviran ohjetta asunnon terveyshaittaepäilyn käsittelyyn viranomaisessa (V/148/2024) sekä asumisterveysasetuksen soveltamisohjeita (8/2016) osat I-V. Asunnontarkastukset tehdään pääsääntöisesti viimeistään noin kahden kuukauden kuluessa siitä yhteydenotosta, jossa tarkastus katsotaan aiheelliseksi. Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, joka toimitetaan asianosaisille. Siivottomuusasiat hoidetaan Valviran julkaiseman ohjeen mukaisesti (Valviran ohje asuntojen siivottomuustapauksissa, 3/2011).

4.4.4 Laivatarkastukset

Alusten saniteettitarkastukset perustuvat Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstöön (IHR 2005), joka tuli voimaan vuonna 2007. Tarkastuksissa noudatetaan WHO:n vuonna 2011 julkaisemaa alusten tarkastamista ja saniteettitodistusten myöntämistä koskevaa käsikirjaa sekä Valviran julkaisemaa kansallista soveltamisohjetta 24/2018.

Alusten saniteettitarkastukset suoritetaan Porin satamissa Mäntyluodossa ja Tahkoluodossa. Tarkastuksen perusteella alukselle voidaan myöntää todistus saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta (Ship Sanitation Control Exemption Certificate, SSCEC), todistus saniteettitoimenpiteistä (Ship Sanitation Control Certificate, SSCC) tai enintään 30 vuorokauden jatkoaika voimassa olevalle SSCEC-todistukselle. Laivatarkastuksia tekevät viranhaltijat ovat saaneet tehtäväänsä koulutuksen ja osallistuvat säännöllisesti täydennyskoulutuksiin.

Ensisijainen vastuu juomaveden (”drinking-water” tai ”potable water”) laadun varmistamisesta ja tarvittavan näytteenoton järjestämisestä on aluksella. ”Juomavedellä” tarkoitetaan ihmisten nautittavaksi tarkoitettua vettä. Se sisältää juomiseen ja ruuanlaittoon tarkoitetun veden lisäksi esimerkiksi hampaiden pesuun, suihkuun, käsienpesuun ja pyykinpesuun käytetyn veden. Terveydensuojeluviranomaisella ei lähtökohtaisesti ole velvollisuutta ottaa juomavesinäytteitä, mutta viranomainen neuvoo ja ohjaa alusta näytteenottoon ja tutkimuksiin liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa näytteen voi ottaa myös viranhaltija.

Juomavedestä tutkittavat muuttujat määritetään edellisen testausselosteen, aluksen vesijärjestelmää koskevien tietojen ja tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella. Jos vedessä havaitaan esimerkiksi poikkeavaa hajua, väriä tai muu veden laatuun liittyvä poikkeama, tutkimuksia täydennetään syyn selvittämiseksi tarvittavilla mikrobiologisilla tai kemiallisilla analyyseillä. Juomaveden turvallisuuden kannalta keskeistä on erityisesti veden mikrobiologisen laadun säännöllinen varmistaminen.

Tavanomaisessa tilanteessa juomaesinäytteestä tutkitaan vähintään koliformiset bakteerit, heterotrofinen pesäkeluku 22 °C:ssa ja 36 °C:ssa, pH ja väri sekä tarvittaessa klooripitoisuus. Jos näytteessä todetaan koliformisia bakteereja, näytteestä tutkitaan lisäksi *Escherichia coli* (*E. coli*). Legionellabakteerin tutkimiseksi otetaan vesinäyte pyynnöstä tai tarvittaessa silloin, kun aluksen hanaveden kylmän veden lämpötilan todetaan olevan yli 25 °C ja/tai lämpimän veden lämpötilan olevan alle 50 °C. Tutkittavien muuttujien valinnassa voidaan mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon myös aluksen tai varustamon esittämät tutkimustarpeet.

Aluksella tulee olla tarkastuksen yhteydessä esitettävissä akkreditoidun laboratorion antama tutkimustodistus talousveden laadusta. Tutkimustodistus saa olla enintään vuoden vanha.

4.4.5 Talousveden valvonta

Vesilaitosten riskienhallintasuunnitelmat ja valvontatutkimusohjelmat päivitetään terveysvalvonnan ja vesilaitoksen yhteistyössä. Vesilaitosten riskienhallintasuunnitelmat tullaan päivittämään valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman mukaisesti. Raakaveden riskienhallinta tulee olla laadittuna 12.7.2027 mennessä. Riskienhallintasuunnitelmissa huomioidaan toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarvioinnissa. Porin Veden, Harjavallan kaupungin vesihuoltolaitoksen, Nakkilan kunnan vesihuoltolaitoksen, Hormiston ja Järvikylän vesiosuuskuntien riskienhallintasuunnitelmat ovat valmiit. Eurajoen kunnan vesihuoltolaitoksen, Ulvilan kaupungin vesihuoltolaitoksen ja Paluksen vesiosuuskunnan riskienhallintasuunnitelmat ovat valmistelussa (tilanne marraskuussa 2026). Porin Veden ja Harjavallan kaupungin vesihuoltolaitoksen valvontatutkimusohjelmat odottavat Lupa- ja valvontaviraston lausuntoa (tilanne marraskuussa 2026).

Talousveden laatua vedenjakelualueilla valvotaan valvontatutkimusohjelmien mukaisesti otettavin vesinäyttein. Näytteistä tehtävät tutkimukset on tarkemmin määritelty verkostoveden näytteenottosuunnitelmissa. Näytteiden määrät vedenjakelualueilta on esitetty kohdekohtaisissa valvontasuunnitelmissa. Verkostoveden näytteenoton hoitaa terveydensuojeluviranomainen, vesilaitos tai ulkopuolinen näytteenottaja. Jos näytteenottaja on joku muu kuin terveydensuojeluviranomainen, tulee kunnan terveydensuojeluviranomaisen varmistua siitä, että ulkopuolinen näytteenottaja tuntee talousvesinäytteiden ottoon liittyvät yleiset periaatteet. Varmistaminen hoidetaan Valviran ohjeen 16/2018 kohdan 12.1 mukaisesti. Veden laadun tutkimustulokset toimitetaan viivytyksettä tiedoksi viranomaiselle. Näin ollen veden laadun arviointia tehdään säännöllisesti aina tutkimustulosten saavuttua. Talousveden laadun valvonnan lisäksi vedenjakelualueisiin ja vesilaitoksen tehdään tarkastuksia kohdekohtaisen suunnitelman mukaisesti.

Vesiosuuskuntien ja niiden vedenjakelualueiden kartoittamista jatketaan ja niille annetaan ohjeistusta talousveden valvontatutkimusohjelman ja/tai näytteenottosuunnitelman laatimiseksi ja lisäksi pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (401/2001) mukaisiin kaivoihin tehdään tarkastuksia ja näytteenottoja vain valitusten perusteella tai terveyshaittaa epäiltäessä. Viranomainen ottaa talousvedestä näytteitä myös epäillyssä vesiepidemiatapauksessa tai valituksen perusteella.

Sellaisten julkista toimintaa harjoittavien huoneistojen, joilla on oma kaivo, talousveden laatua valvotaan säännöllisin näytteenotoin. Tutkimustiheys on toiminnan luonteen mukaan yhdestä kerrasta vuodessa yhteen kertaan kolmessa vuodessa. Näytteet voidaan ottaa tarkastuksen yhteydessä. Nämä huoneistot ja näytemäärät on esitetty kohdekohtaisessa valvontasuunnitelmassa.

4.4.6 Uimarantojen valvonta

Yleisiltä uimarannoilta otetaan vesinäytteitä uimaveden laadun seuraamiseksi. Veden laadun valvonnan lisäksi uimarannat tarkastetaan säännöllisesti. Uimarantojen tarkastustiheydet ja näytemäärät on esitetty liitteenä olevassa kohdekohtaisessa suunnitelmassa.

Yleisiltä uimarannoilta (STM 177/2008) otetaan yksi näyte 1–2 viikkoa ennen kunkin uimakauden alkua sekä vähintään kolme näytettä uimakauden (15.6.–31.8.) aikana. Näytteenottopäivät jaetaan tasaisesti uimakauden ajalle siten, että näytteenottopäivien väli ei koskaan ylitä yhtä kuukautta. Pieniltä yleisiltä uimarannoilta (STM 354/2008) otetaan vähintään kolme näytettä uimaveden laadun varmistamiseksi. Tarvittaessa otetaan ylimääräisiä näytteitä. Ylimääräisiä näytteitä otetaan, jos otetussa näytteessä bakteeripitoisuudet ylittävät asetetut toimenpiderajat tai ovat lähellä toimenpiderajaa.

Jos näytteen bakteeripitoisuudet ylittävät toimenpiderajat otetaan välittömästi uusintanäytteet. Uimaranta voidaan asettaa uimakieltoon, jos uusintanäytteen bakteeripitoisuudet ylittävät toimenpiderajan. Riskinarviointiin perustuen uimaranta voidaan asettaa uimakieltoon myös ensimmäisen näytteen perusteella. Uimakielto voidaan purkaa, kun uimarannalta on otettu kaksi toimenpiderajan alittavaa näytettä.

Uimarantojen uimavesinäytteet ottaa terveysvalvonta tai ulkopuolinen näytteenottaja. Tutkimusselosteet toimitetaan välittömästi toimijalle, jonka tehtävänä on huolehtia testausselosteet rannan ilmoitustaululle.

Uimakauden aikana laaditaan tiedotteita, jotka julkaistaan Porin kaupungin verkkosivuilla. Jos uimarannoilla todetaan runsaasti sinilevää, voidaan rannalle laittaa tiedote sinilevästä ja toimintaohjeet. Tarpeen vaatiessa uimarannoilla voidaan tihentää seurantaa sinilevien osalta. Sinilevien määritys

tehdään pääsääntöisesti aistinvaraisesti. Jos rannalla havaitaan sinilevää tai tunnistaminen on vaikeaa aistinvaraisesti, voidaan näyte laittaa lajimääritykseen laboratorioon.

Talviuintipaikkojen valvonta tehdään riskinarvioinnin perusteella. Talviuintipaikoille laaditaan näytteenottosuunnitelma käyttäjämäärän mukaan.

4.4.7 Uimahallien ja yleisten altaiden valvonta

Terveydensuojelulain 29 §:n mukaan terveydensuojeluviranomaisen on valvottava säännöllisesti yleisen uimahallin, kylpylän sekä yleisen virkistymis-, kuntoutus- ja hieronta-altaan veden laatua. Uima-allasveden laatuvaatimuksista, näytteenottotiheyksistä, laitoksen suorittamasta käyttötarkkailusta, valvontatutkimusohjelmasta ja valvontaviranomaisen velvollisuuksista on säädetty Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa Uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (315/2002).

Laitoksen ylläpitäjä laatii yhteistyössä terveydensuojeluviranomaisen kanssa laitoksen säännöllistä valvontaa varten laitoskohtaisen valvontatutkimusohjelman. Valvontatutkimusohjelma sisältää uimaveden näytteenottosuunnitelman ja selvityksen laitoksen suorittamasta käyttötarkkailusta. Kaikille alueella oleville uimahalleille ja pienemmille uima-altaille on laadittu uima-allasveden näytteenottosuunnitelma. Valvonnassa olevat uimahallit ja altaat sekä näytemäärät on annettu kohdekohtaisessa valvontasuunnitelmassa. Suunnitelmaan on kirjattu näytteet näytteenottajasta riippumatta. Näytteenoton voi hoitaa terveysvalvonta, laitoksen ylläpitäjä tai ulkopuolinen näytteenottaja. Laitoksen ylläpitäjä tiedottaa allasveden laadusta pitämällä viimeisimmät valvontatulokset esillä.

Uimahallien lisäksi näytteitä otetaan yleisistä altaista. Yleisillä altailla tarkoitetaan hotellien, koulujen, päiväkotien, hoitokotien jne. altaita. Näytteet otetaan näytteenottosuunnitelman mukaisesti toiminnan laajuuden mukaan. Jos altaan käyttäjämäärä on huomattavan vähäinen, voidaan näytemäärää vähentää asetuksen mukaisesta.

Uimahalleihin ja yleisiin altaisiin tehdään tarkastuksia kohdekohtaisen suunnitelman mukaisesti. Päiväkodeissa, kouluissa, palvelutaloissa ja majoitustiloissa olevat altaat tarkastetaan muun valvonnan yhteydessä.

Mikäli yleinen allas ei ole muun ilmoitusvelvollisen toiminnon oheistoimintona, terveydensuojeluviranomainen voi pyytää tällaisesta altaasta ilmoituksen terveydensuojelulain liitteen 6 kohdan perusteella. Näin viranomainen voi valvoa säännöllisesti edellä mainittujen altaiden vedenlaatua terveydensuojelulain vaatimusten mukaisesti.

4.4.8. Radonvalvonta

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m3 (STMa 1044/2018). Vastaavasti uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m3.

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet. Muussa oleskelutilassa henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan. Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanottokeskukset. Säteilylain 156 §:n mukainen selvitysvelvollisuus koskee tiloja, jotka sijaitsevat säteilylain 155 §:n 1 mom. 1–3 kohdassa tarkoitetussa paikassa. Näiden toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Säteilylain 156 §:n 2 momentissa on myös selvennetty tilanteita, joissa selvitystä ei tarvitse tehdä.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnassa asiantuntijatahona, joka tarvittaessa neuvoo kunnan terveydensuojeluviranomaista. Jos radonin aktiivisuuspitoisuus poikkeaa talousvesiasetuksessa säädetystä, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava poikkeamasta STUK:lle talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan (1352/2015, 19 § 2 mom).

4.4.9 Suuret yleisötilaisuudet

Yleisötilaisuuksia valvotaan erillisen suunnitelman mukaisesti riskiperusteisesti. Tilapäisten vesijohtoverkostojen veden mikrobiologinen laatu tutkitaan tarvittaessa vesinäyttein hyvissä ajoin ennen tapahtuman alkua. Vesinäytteestä tutkitaan kokonaispesäkeluku 22 °C, koliformiset bakteerit, *E. coli* ja suolistoperäiset enterokokit.

Yleisötilaisuuksissa valvotaan myös yleistä hygieniaa ja siisteyttä. Erityishuomiota kiinnitetään käymälöiden varustukseen ja siisteyteen, käsien puhdistusmahdollisuuksiin, talousvedenjakeluun, jätehuoltoon ja kävijöiden ohjeistukseen sekä tupakointikieltojen valvontaan.

4.5 Pakkokeinot

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi antaa yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai että toiminta keskeytetään tai kielletään.

Kiireellisessä tapauksessa valvontaa suorittava kunnan viranhaltija saa antaa edellä mainitun kiellon tai määräyksen. Kielto tai määräys on viipymättä saatettava kunnan terveydensuojeluviranomaisen ratkaistavaksi.

5. LIITTEET

1. Kohdekohtainen valvontasuunnitelma sisältäen riskinarvioinnin
2. Talousveden näytteenottosuunnitelma (sisältää elintarvikehuoneistot)
3. Uimaveden näytteenottosuunnitelma